

# HATÁROKON ÁTNYÚLÓ NYELVI AKADÁLYMENTESÍTÉS A KÖZÉLETBEN

NEMZETKÖZI INTERDISZCIPLINÁRIS KONFERENCIA

Beregszász,  
2025. november 25–26.



Interreg



Co-funded by  
the European Union

**NEXT** Hungary – Slovakia – Romania – Ukraine



II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR EGYETEM  
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN UNIVERSITY  
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

## **HATÁROKON ÁTNYÚLÓ NYELVI AKADÁLYMENTESÍTÉS A KÖZÉLETBEN**

Nemzetközi interdiszciplináris konferencia

## **CROSS-BORDER LANGUAGE ACCESSIBILITY IN PUBLIC LIFE**

International Interdisciplinary Conference

## **ТРАНСКОРДОННА МОВНА ДОСТУПНІСТЬ У СУСПІЛЬНОМУ ПРОСТОРІ**

Міжнародна інтердисциплінарна конференція

**Absztraktkötet / Book of Abstracts / Збірник тез доповідей**



**Interreg**



Co-funded by  
the European Union

**NEXT** Hungary – Slovakia – Romania – Ukraine

---

**Language APL**

Beregszász, 2025. november 25–26.

Berehove, 25–26 November 2025

Берегове, 25–26 листопада 2025 року

# Tartalomjegyzék

|                                                                                                                                                                                                        |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Előszó.....                                                                                                                                                                                            | 6  |
| <i>Asztalos Annamária</i><br>A házasságkötés és a polgári házassági anyakönyv nyelve a Tiszaújlaki<br>Anyakönyvi Kerület példáján 1895–1918 között .....                                               | 9  |
| <i>Biró Enikő</i><br>Hallgatói percepciók a nyelvi tájkép értelmezésében: két romániai<br>multikulturális egyetem példája .....                                                                        | 10 |
| <i>Cap Andrea</i><br>A többnyelvű kommunikáció előmozdítása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében:<br>a Tisza EGTC gyakorlati tevékenysége a Language APL projekt keretében .....                            | 11 |
| <i>Csernicskó István</i><br>A nyelvi jogi változások és a nyelvi akadálymentesítés kárpátaljai perspektívái .....                                                                                      | 12 |
| <i>Csordás László</i><br>Nyelv, identitás, idegenség Vári Fábián László <i>Tábori posta</i> című regényében .....                                                                                      | 13 |
| <i>Dančo Jakab Veronika</i><br>Nyelvi jogok és szaknyelvi tervezés az oktatásban: fókuszban a magyar és a<br>szlovák felsőoktatási terminológia .....                                                  | 15 |
| <i>Depcsinszka Ivett</i><br>The development of speech competence of students of the Ferenc Rákóczi II<br>Transcarpathian Hungarian College of Higher Education during the<br>educational process ..... | 16 |
| <i>Dudics Lakatos Katalin — Csurman-Puskás Anikó</i><br>A nyelvjárási attitűdvizsgálatok mint a nyelvi akadálymentesítés eszközei .....                                                                | 17 |
| <i>Dzsanda Galina</i><br>Проблемні питання фемінізації в сучасному українському дискурсі .....                                                                                                         | 18 |
| <i>Erőss Ágnes — Tátrai Patrik</i><br>A helynevek örökségesítése többnemzetiségű városokban: Nagyvárad és<br>Nagybánya példája .....                                                                   | 20 |
| <i>Gazdag Vilmos</i><br>A kárpátaljai magyar sajtónyelv másodnyelvi kölcsönszavai mint a nyelvi<br>akadálymentesítés eszközei .....                                                                    | 21 |
| <i>Gyeney Laura</i><br>Bírósági nyelvhasználat a nemzetközi jog alapján: a Nyelvi Charta 9. cikke .....                                                                                                | 22 |

*Hires-László Kornélia*

Nyelvi akadálymentesítés és többnyelvűség a kárpátaljai közéletben:  
a Language APL projekt tapasztalatai ..... 23

*Huber Máté — Kollár Andrea*

Nyelvi ablakok az olasz közigazgatásban. Az itáliai őshonos kisebbségek  
védelmének gyakorlati tapasztalatai..... 24

*Husztai Ilona — Fábíán Márta — Bárány Erzsébet — Lechner Ilona*

Language usage habits of philology students in a multilingual context in  
Transcarpathia ..... 25

*Karmacs Zoltán*

Predekommunizáció Kárpátalja magyar lakta falvai közterületneveinek nyelvi  
tájképében ..... 26

*Kész Margit — Kész Barnabás*

A többnyelvűség megnyilvánulása a kárpátaljai magyar folklórban ..... 27

*Kiss Anita*

Ukrainai menekültek nyelvi akadálymentesítésének lehetőségei Magyarországon..... 28

*Kolláth Anna*

Oktatásterminológia a szlovéniai (kétnyelvű) felsőoktatásban ..... 29

*Kovács Zsolt*

Többnyelvűség és nyelvi jogok Romániában: lehetőség vagy kötelesség?! ..... 30

*Kozmács István*

Kis nyelvek, kis népek: látható nyelvek és hallható közösségek a többnyelvűség  
és nyelvi jogok tükrében ..... 31

*Kucsinka Katalin*

Is it an obstacle or opportunity? The relationship between multilingual  
environments and mathematical competence ..... 33

*Laihonen Petteri*

A finnországi alkotmányos kétnyelvűség a gyakorlatban: eredmények egy svéd  
anyanyelvű tinédzserek digitális és analóg mindennapi kommunikációjáról szóló  
részvételi kutatásból..... 34

*Lehocki-Samardžić Anna*

A magyar–magyar kommunikáció régiós eltéréseinek értelmezése, avagy:  
szükség van-e horvát kölcsönjövevényyszavakra, vagy az pusztán fényűzés?..... 36

*Lőrinc Ingrid*

Nyelvi akadálymentesítés a helyi döntéshozatalban: A decentralizáció hatása  
Ukrajnában..... 38

|                                                                                                                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Molnár D. István — Dmitrienkó Dániel</i><br>Az ungvári Kálvária temető nyelvi sajátosságainak feltárása kartográfiai<br>módszerek alkalmazásával .....        | 39 |
| <i>Molnár Ferenc</i><br>A nemzetiségi-nyelvi egyenjogúság szabályozása az Ungvári Kerület példáján<br>(1849–1850) .....                                          | 40 |
| <i>Sorbán Angella</i><br>Nyelv és gazdaság. A nyelvi hátrány és a nyelvi akadálymentesítés a<br>kisebbségi közösségek nézőpontjából .....                        | 41 |
| <i>Szalai Andrea</i><br>A romani nyelvhasználat új színterei és műfajai erdélyi roma közösségekben .....                                                         | 44 |
| <i>Székelly Marianna</i><br>A topográfiai információk feltüntetésének gyakorlata a Tiszaújlaki kistérségben<br>a terület etnikai összetételének tükrében .....   | 45 |
| <i>Szemesi Sándor</i><br>Az anyanyelvhasználat jogának biztosítása a magyar Alkotmánybíróság<br>gyakorlatában .....                                              | 46 |
| <i>Szoták Szilvia</i><br>A terminológiai adatbázisok mint a nyelvi akadálymentesítés eszközei .....                                                              | 47 |
| <i>Szoták Szilvia</i><br>Gazdasági nyelvi tájkép és nyelvi akadálymentesítés kisebbségi városi terekben:<br>a pécsi horvátok és az eszéki magyarok példája ..... | 49 |
| <i>Tarpai Zsuzsanna</i><br>Az állampolgárság és a nyelvtudás kapcsolata a magyar és az ukrán jogrendben .....                                                    | 51 |
| <i>Tódor Erika-Mária</i><br>A nyelvi attitűd alakulása romániai magyar diákok körében .....                                                                      | 52 |
| <i>Uhrin Erzsébet</i><br>Adalékok a magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatához .....                                                                    | 53 |
| <i>Vančo Ildikó</i><br>Nyelvi jogok és gyakorlatok: a kisebbségi nyelvek helyzete Szlovákiában .....                                                             | 54 |
| <i>Váradi Krisztián</i><br>A többnyelvűség jelenléte a kárpátaljai magyar iskolák nyelvi tájképében .....                                                        | 57 |
| <i>Váradi Krisztián — Beregszászi Anikó</i><br>A nyelvi tervezés és a rejtett tantervek megnyilvánulása az iskolai nyelvi tájképben .....                        | 58 |

*Váradí Natália*

Best practices of linguistic accessibility in Transcarpathia: The social significance and public relevance of István Kótyuk's language accessibility courses ..... 59

*Vig Adrienn*

A nyelvi tájkép digitális dimenziói Kárpátalján: az online többnyelvűség és nyelvi hozzáférés vizsgálata..... 61

*Zékány Krisztina*

A hatékony nyelvi felkészítéstől az interkulturális kompetenciáig többnyelvű környezetben. A magyar–angol–ukrán tolmácsképzésről az Ungvári Nemzeti Egyetemen ..... 63

Szervezőbizottság..... 64

Partnereink..... 65

## Előszó

A *Language APL – Cross-Border Language Accessibility in Public Life* című projekt (HUSKROUA/23/S/3.1/011) zárókonferenciája nem csupán egy határokon átnyúló együttműködés lezárását jelenti, hanem egy olyan tudományos és szakmai párbeszéd folytatását is, amely a nyelvi akadálymentesítés kérdését a 21. század társadalmi, gazdasági és kulturális folyamataival összefüggésében vizsgálja. A projekt a magyar–ukrán–román határ menti térségben valósult meg, ahol a nyelvi sokszínűség a mindennapi élet természetes velejárója, ugyanakkor a kommunikáció, az ügyintézés, az oktatás és a gazdasági együttműködés területén számos gyakorlati és intézményi kihívást is rejt. A Language APL program célja az volt, hogy olyan gyakorlati modelleket és módszertani eszközöket dolgozzon ki, amelyek a nyelvi hozzáférhetőséget társadalmi gyakorlattá fejlesztik, s ezzel hozzájárulnak a közösségek közötti bizalom, a társadalmi kohézió és a gazdasági kapcsolatok erősítéséhez.

A nyelv egyszerre az emberi kultúra hordozója és az emberek közötti együttműködés alapfeltétele. Az utóbbi évtizedek társadalmi és politikai változásai – különösen a kelet-közép-európai térségben – rámutattak arra, hogy a nyelvhasználat nem csupán kommunikációs kérdés, hanem az aktív társadalmi részvétel, az információhoz való hozzáférés és az egyenlőség biztosításának kulcsa is. A történelem és a jelenkor számos példát kínál arra, hogy a nyelvi különbségek miként válhatnak konfliktusok, diszkrimináció vagy társadalmi kirekesztés forrásává. A hivatali ügyintézésben, az oktatásban vagy éppen a gazdasági életben megjelenő nyelvi korlátok nemcsak az egyének számára jelentenek nehézséget, hanem rendszerszintű egyenlőtlenségeket is teremtenek a nemzetiségek között. A nyelvhasználat korlátozottsága, a többnyelvű kommunikáció hiánya tehát közvetlen hatással van az állampolgári joggyakorlásra és a társadalmi integrációra. A nyelvi akadálymentesítés ezzel szemben olyan folyamat, amely a kommunikáció egyenlőségét és a társadalmi részvétel lehetőségét kívánja biztosítani minden közösség számára.

A projekt abból a felismerésből indult ki, hogy a nyelvi akadálymentesítés nem redukálható pusztán fordítási és tolmácsolási megoldásokra: a kérdés ennél mélyebb társadalompolitikai és gazdasági dimenzióval rendelkezik. Célkitűzései

közé tartozott olyan gyakorlatok és stratégiák kidolgozása, amelyek révén a többnyelvű környezet nem akadályokat emel, hanem lehetőségeket teremt az együttműködésre. A részt vevő partnerek – önkormányzatok, oktatási intézmények, kutatóközpontok és civil szervezetek – közösen dolgoztak azon, hogy olyan mintaprojekteket hozzanak létre, amelyek javítják a kisebbségi nyelvek használhatóságát az oktatásban, a hivatali kommunikációban és a gazdasági szférában. Ennek keretében a nyelv olyan kapcsolati erőforrásként jelent meg, amely képes előmozdítani a térségek és népcsoportok közötti együttműködést, az innovációt, valamint a társadalmi kohéziót.

A kisebbségi és regionális nyelvek helyzete napjainkban egyre inkább a nemzetközi figyelem középpontjába kerül. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, valamint az Európai Unió nyelvi sokszínűséget támogató irányelvei is hangsúlyozzák, hogy a nyelvi egyenlőség az emberi méltóság és az identitás megőrzésének alapvető feltétele. A Language APL projekt ennek a nemzetközi diskurzusnak a regionális megvalósítását vállalta fel: a határ menti térségek többnyelvűségében próbálta megtalálni azokat az eszközöket, amelyek lehetővé teszik a nyelvi egyenlőség elvének gyakorlati érvényesülését. E törekvés különösen fontos azokban a régiókban, ahol a magyar, ukrán és román nyelv egyaránt jelen van a mindennapi kommunikációban, ám eltérő jogi és társadalmi státusza miatt a nyelvhasználat gyakran válik konfliktusforrássá. A projekt tevékenységei és eredményei ezért a kölcsönös megértés, a partnerség és a nyelvi befogadás modelljeként értelmezhetők.

A nyelvhasználat kérdése a gazdasági és hivatali szektorban külön figyelmet érdemel. A projekt tapasztalatai szerint a többnyelvű kommunikáció elősegítése a vállalkozások és intézmények számára nemcsak társadalmi, hanem gazdasági előnyökkel is jár. A nyelvi akadályok leküzdése a határokon átnyúló kereskedelem, a turizmusban vagy a közszolgáltatások területén egyaránt növeli a versenyképességet és javítja a szolgáltatások minőségét. Ugyanakkor a nyelvi hozzáférés hiánya a közsférában – például a hivatali ügyintézés, a jogi tájékoztatás vagy a közoktatás területén – az egyenlő bánásmód és a demokratikus részvétel elvének sérüléséhez vezethet. A Language APL projekt egyik legfontosabb hozadéka, hogy rávilágított: a nyelvhasználat támogatása nem csupán kulturális gesztus, hanem a társadalmi bizalom alapvető feltétele. A többnyelvű tájékoztató anyagok, a kétnyelvű

ügyintézési modellek és a digitális fordítási megoldások mind azt a célt szolgálják, hogy a nyelvi akadályok lebontása kézzelfogható valósággá váljon.

A zárókonferencia tudományos keretet teremt a tapasztalatok értelmezésére és továbbgondolására. Az első nap plenáris előadásai a nyelv, az identitás és a társadalmi részvétel kérdését elméleti és empirikus perspektívából vizsgálják, különös tekintettel a nyelvi akadálymentesítés politikai, oktatási és gazdasági vetületeire. A második nap szekcióülései lehetőséget biztosítanak arra, hogy a különböző tudományterületek – a nyelvészet, a szociológia, a közgazdaságtan, a neveléstudomány és a jogtudomány – képviselői közösen vitassák meg saját kutatási eredményeiket és azok kapcsolódását a projekt tapasztalataihoz. A konferencia nemcsak lezárása, hanem szerves folytatása is a nyelvi akadálymentesítésnek: célja, hogy a kutatási eredmények, a gyakorlati tapasztalatok és a szakmai reflexiók találkozásából új, interdiszciplináris gondolkodás szülessen.

E bevezető sorok egyben felhívást is jelentenek az olvasó számára: az absztraktok és előadások áttekintése nem csupán információszerzés, hanem inspiráció is. A konferencia anyagai azt a közös felismerést közvetítik, hogy a nyelvi sokszínűség és egyenlőség kérdése túlmutat a nyelvészet hagyományos határain. A nyelv nemcsak a gondolkodás eszköze, hanem a társadalmi együttműködés és a kölcsönös megértés feltétele is. A projekt tapasztalatai arra hívják fel a figyelmet, hogy a nyelvi akadálymentesítés nem pusztán politikai vagy oktatásügyi feladat, hanem az emberi kapcsolatok, az intézményi bizalom és a demokratikus közösségek egyik alapköve is.

Ez a konferencia tehát nem lezár, hanem folytat: új gondolatokat, új együttműködések és új felelősséget indít útjára. Az itt olvasható összefoglalók és a konferencián elhangzó előadások mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a nyelvi sokszínűségből fakadó kihívásokat közösen alakítsuk át lehetőséggé, s hogy a nyelv – minden rétegzettségével és gazdagságával együtt – valóban hidat képezzen az emberek és közösségek között.

*A szervezők*

## **Asztalos Annamária**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna;*

*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyarország*

### **A házasságkötés és a polgári házassági anyakönyv nyelve a Tiszaújlaki Anyakönyvi Kerület példáján 1895–1918 között**

Az anyakönyvek a családtörténet elengedhetetlen forrásai, azonban nem csak ennek a kutatási területnek válnak hasznára. Ezekbe az iratokba olyan adatokat rögzítettek, amelyek számos más területen is a kutatók segítőjévé válhatnak. A kutatás levéltári forrásokon alapszik. A vizsgált iratokat a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár ungvári részlegében őrzik. Az archívumban a Tiszaújlaki Anyakönyvi Kerület polgári házassági anyakönyvét tekintettük át és elemeztük az 1895–1918 közötti időszakból. A kezdő dátum kiválasztásának oka a kötelező állami anyakönyvezés bevezetése, míg a végdátum kijelölésének oka az első világháború lezárása volt, mely események jól keretezik az elemzett témát. A munka megírása során szakirodalmi áttekintést is végeztünk. Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk határozta meg a polgári anyakönyvek nyelvét, amely a magyar volt. Azonban az országban élő nemzetiségek sokaságának következtében számolni kellett azzal, hogy a házasfelek vagy egyikük nem beszélt a magyar nyelvet. Felmerülhet a kérdés, hogy az ilyen esetekben hogyan kellett eljárnia az anyakönyvvezetőnek a házasságkötések alkalmával? Többek között erre kívánunk választ adni az előadás során.

## **Hallgatói percepciók a nyelvi tájkép értelmezésében: két romániai multikulturális egyetem példája**

A felsőoktatási intézmények nyelvi tájképének vizsgálata alkalmas eszköz lehet az egyetemi nyelvpolitika hatékonyságának értékelésére (Motschenbacher, 2024). Jelen kutatás az egyetemek nyelvpolitikáját elsősorban a nyelvi láthatóság és a hallgatói percepciók vizsgálatán keresztül közelíti meg. Éppen ezért a fő hangsúly a hallgatói narratívákra kerül. E premisszára építve jelen tanulmány összehasonlító elemzést kínál két romániai felsőoktatási intézmény, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem és a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem nyelvi tájképéről. Mindkét intézmény gazdag magyar történelmi múltra tekint vissza, és hivatalos multikulturális státusszal rendelkezik, magyar nyelvű oktatási programokat is kínálva. A feliratok elemzése, illetve a hivatalos dokumentáció vizsgálata a szinkron nyelvi tájképet tárja fel, ez szolgál alapul a hallgatói percepciók értelmezéséhez. Ez rávilágít arra a feltételezésre, miszerint a multikulturális egyetemek nem feltétlenül támogatják az etnikai kisebbségek, így például a romániai magyar kisebbség nyelvi láthatóságát. A kutatás középpontjában a hallgatókkal készült interjúk elemzése áll, az egyetemi nyelvi tájkép(ek) hallgatói percepcióinak vizsgálatát Gorter és Cenoz (2024) MIPS modelljére alapozva. Az eredmények arra mutatnak rá, hogy az egyetemi nyelvi tájképet nem lehet statikus háttérként értelmezni. Olyan dinamikus térnek kell tekinteni, ahol a nyelvi hierarchiák és a többnyelvűségre, multikulturalizmusra vonatkozó percepciók a mindennapok gyakorlatában, a globalizált világ kihívásai közepette folyamatosan átstrukturálódnak.

### **Irodalom**

Gorter, D., & Cenoz, J. (2024). *A Panorama of Linguistic Landscape Studies*. Multilingual Matters.  
Motschenbacher, H. (2024). Contrasting a university's language policy with its linguistic landscape: a Norwegian case study. *Current Issues in Language Planning*, 25(3), 237–265.

## Cap Andrea

*Tisza EGTC*

### **A többnyelvű kommunikáció előmozdítása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében: a Tisza EGTC gyakorlati tevékenysége a Language APL projekt keretében**

*A Határokon átnyúló nyelvi akadálymentesítés a közéletben* (Language APL, HUSKROUA/23/S/3.1/011) című projekt az Interreg HUSKROUA program támogatásával valósul meg, és célja, hogy a magyar–ukrán–román határ mentén elősegítse a többnyelvű kommunikációt, a nyelvi hozzáférést és a társadalmi kohéziót. A projekt vezető kedvezményezettje, a Tisza Európai Területi Társulás (Tisza EGTC) a kezdeményezés gyakorlati megvalósítását végzi, különös tekintettel a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei helyszínekre.

A Tisza EGTC tevékenysége a többnyelvűség előmozdításának kézzelfogható formáit helyezi a középpontba. A program keretében elkészült egy vizuális azonosító rendszer és matrica, amelyet azok a vállalkozások, hivatalok vagy közintézmények helyezhetnek ki, ahol az ukrán nyelv is jelen van a kommunikációban. Ez az arculati elem a többnyelvű hozzáférés látható jelképe, amely ösztönzi a nyelvi sokszínűség elfogadását és elismerését a közéletben.

A Tisza EGTC szakmai koordinálásával számos fordítás és többnyelvű információs anyag készült el a térségben, beleértve a közösségi felületeket, tájékoztató táblákat, menüket és hirdetményeket. A projekt díjazásban részesíti azokat a helyszíneket, ahol a többnyelvű kommunikáció mintaszerűen valósul meg, ezzel is elősegítve a jó gyakorlatok terjedését.

A társaság célja, hogy a projekt lezárulta után is fenntartsa és továbbfejlessze a többnyelvűség támogatásának rendszerét, kiterjesztve azt a határmenti régió további településeire. A Tisza EGTC tevékenysége így nemcsak a nyelvi akadálymentesítés sikeres modellje, hanem a határon átnyúló együttműködések, a gazdasági és kulturális kapcsolatok erősítésének is egyik alapköve.

## **Cserniczkó István**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna;*

*Pannon Egyetem, Magyarország*

### **A nyelvi jogi változások és a nyelvi akadálymentesítés kárpátaljai perspektívái**

Ukrajna nyelvpolitikai helyzete az 1991-es függetlenné válás óta folyamatosan változik, tükrözve az ország belpolitikai átrendeződéseit, társadalmi feszültségeit és európai integrációs törekvéseit. A független Ukrajna nyelvi jogi szabályozásának története hat, jól elkülöníthető korszakra osztható, az 1989-es első nyelvtörvény egyensúlyozó szemléletétől a 2019 után kibontakozó, erőteljesen ukránosító irányvonalig. A 2022-ben elfogadott, majd 2023–2024-ben többször módosított kisebbségi törvény az ország európai közeledésének új fejezetét nyitotta meg, ugyanakkor új kihívásokat is jelent a nemzeti közösségek, köztük a kárpátaljai magyarság számára.

Ezek a folyamatok adják azt az elméleti keretet, amelybe illeszkedik a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem és annak Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpontja nyelvi akadálymentesítést szolgáló tevékenysége. Az intézmény már megalakulása óta számos olyan programot indított, amely közvetlenül hozzájárul a többnyelvű környezet fenntartásához és fejlesztéséhez. Ilyenek voltak a szótárkészítési és tankönyvfejlesztési projektek, a tanárok képzését és továbbképzését célzó programok, valamint a különböző nyelvi és szakmai tanfolyamok, amelyek a nyelvi hozzáférhetőség mindennapi gyakorlati megvalósítását segítik elő, és persze a nyelvi jogi tudatosságot támogató kiadványok megjelentetése is ide sorolható.

A HUSKROUA/23/S/3.1/011 Interreg+ projekt keretében 2025-ben elindított kutatási és fejlesztési tevékenység ezt a hagyományt folytatja: célzottan vizsgálja a nyelvi akadálymentesítés kárpátaljai dimenzióit, miközben fordítási és kétnyelvű kommunikációs eszközök létrehozásával konkrét megoldásokat kínál a helyi közösségek számára.

Az előadás célja, hogy bemutassa az ukrain nyelvpolitikai változások hátterét, és megvilágítsa, hogyan válhat a Rákóczi Egyetem a nyelvi akadálymentesítés és a regionális nyelvi együttműködés egyik meghatározó szereplőjévé.

## Csordás László

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **Nyelv, identitás, idegenség Vári Fábián László *Tábori posta* című regényében**

Vári Fábián László *Tábori posta* című visszaemlékezés-regénye egyedülálló módon mutatja be a kárpátaljai magyarság kulturális identitásának és az egyéni sorsoknak a helyzetét a szovjet érában. A műfajilag visszaemlékezés-regénynek nevezhető alkotásban az életrajzi én, Fábián László, aki katonai szolgálata alatt élte meg itt megírt élményeit, és a regény narrátora, a tulajdonképpeni szerző, két síkon emlékszik vissza. Az egyik az 1970-es években játszódó elbeszél jelen, a katonai szolgálat valósága, a másik pedig a későbbi emlékeké, amelyek a gyermekkori vagy a közelmúlt eseményeihez vezetnek vissza – visszatekintő perspektívában. A regény természetesen nem csupán kordokumentum, hanem irodalmi műalkotás is, amely tudatosan használja a regénykonvenciók elemeit.

A *Tábori posta* elbeszél jelenének a kiindulópontja: a katonai szolgálat a regénybeli én, Fábián László számára komoly változást jelent a zárt, saját törvényei szerint működő világhoz, Kárpátaljához képest. A katonaság egyfajta „büntetésként” való értelmezése pedig újraértékeli az addig élt civil életet. Az író folyamatosan emlékeihez fordul, az otthonossághoz, hogy megerősítse önazonosságát, egyben újra meghatározza saját identitását a megváltozott helyzetben, a szolgálat ideje alatt.

A regényben erőteljesen megjelennek a nyelv, az identitás és az idegenség kapcsolódási pontjai. Fábián László a katonaság maszkulin közegében próbál boldogulni, amelyben mindenki idegen a másik számára, anyanyelvén, magyarul pedig csak a legritkább esetben szólalhat meg. Identitásának és nyelvhez való viszonyának lényeges mozzanata, hogy a szolgálat ideje alatt tovább mélyül a magyar irodalom és hagyomány iránti érdeklődése, illetve maga is költőként igyekszik megfogalmazni esztétikailag érvényes dilemmákat.

Az idegenség érzése pedig egyre csak fokozódik a szovjet birodalom határán a sorkatonai szolgálat alatt. Ugyanakkor érzékeli, hogy saját kritikus gondolatait, identitásproblémáit csak nagyon óvatosan fogalmazhatja meg. Ahogy az apa egykori figyelmeztetése is mutatja a regényben: a hatalom számára bármilyen, a hivatalos állásponttól eltérő vélemény „félremagyarázható” lehet, ami súlyos következményekkel járhat. Az apa és a fiú közötti beszélgetés jól szemlélteti a generációs különbséget. Az apa generációja nagyon óvatos, hiszen megtapasztalta

a totalitárius rendszer szörnyű veszélyeit. A fiatalember pedig ezzel a tapasztalattal is kell, hogy számoljon, hiába lázadna inkább a birodalom logikája ellen több esetben is.

A regény rámutat arra, hogy a kárpátaljai magyar irodalomban az identitás, a nyelv és idegenség problémája milyen mélyen gyökerezik, és hogyan határozza meg a közösségi vagy kulturális emlékezetet.

## Dančo Jakab Veronika

*Comenius Egyetem, Szlovákia*

### **Nyelvi jogok és szaknyelvi tervezés az oktatásban: fókuszban a magyar és a szlovák felsőoktatási terminológia**

A Kárpát-medencében élő kisebbségi magyar beszélőközösségek tagjai a számukra biztosított nyelvi jogokat legtöbbször a különböző szakterületekhez kapcsolódó szaknyelvek hiányos ismerete miatt nem tudják a megfelelő mértékben érvényesíteni. Szlovákiában például a közigazgatás, az oktatásügy és a gazdasági-üzleti élet területén törvényileg adottak az anyanyelvhasználat jogi garanciái, ezekkel azonban a beszélők a mindennapokban csak korlátozottan élnek. A nyelvi jogok tényleges gyakorlásához a magyar szaknyelvoktatás és a szaknyelvi továbbképzések erősítése mellett elengedhetetlen volna a tudatos szaknyelvi tervezés, vagyis a magyarországi és szlovákiai terminológiai rendszerek harmonizációja, egységesítése és korszerűsítése. E folyamat a köz- és felsőoktatás szakterületére vonatkozóan 2023 decemberében – az MTA támogatásával a *Magyar Terminológiastratégia alprogram* keretében – megindult. Az eredmény egy nyolcnyelvű (magyar, német, szlovák, ukrán, román, szerb, szlovén, horvát) digitális oktatásterminológiai adatbázis lesz. Az előadás általános célja, hogy betekintést nyújtson az adatbázis szlovák–magyar és magyar–szlovák nyelvpárt érintő részének fejlesztésébe; konkrét célja pedig, hogy bemutassa azokat a szakmai kérdéseket és gyakorlati problémákat, amelyek a felsőoktatásban használt terminusok terminológiai elemzése során merültek fel.

## **Depcsinszka Ivett**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **The development of speech competence of students of the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education during the educational process**

The beginning of the 21st century in Ukraine marks a period of rethinking the content of the educational system, changing educational guidelines, and raising the quality of life to a radically new level. Every challenge faced by society in the struggle for freedom, dignity, and identity is reflected in the field of education. New challenges arise for every individual, among which the most significant are the preservation of mental and physical health, the awareness of self-esteem, the determination of priorities, as well as the development of competencies that form the foundation of independence, mobility, and an active life position. The social demand encourages modern educators, researchers, and linguists to seek new pedagogical ideas, technologies, methods, and teaching approaches, as well as to disseminate and implement innovative pedagogical practices in the field of linguistics. The formation of students' communicative competence of the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education – i.e., the ability to mobilise their knowledge acquired in both native and foreign languages in real-life situations – represents one of the most pressing issues in higher education. An individual's professional linguistic and communicative competence reflects the extent to which they have mastered the system of professional knowledge, communication skills, value orientations, general humanistic culture, as well as the integrated indicators of speech culture required for high-quality professional activity. Thus, the competence-based approach serves as a guideline that directs teachers' activities toward the development of students' communicative competence in higher education. Our analysis demonstrates that the application of interactive forms and methods within the implementation of a personality-oriented approach to language teaching increases the amount of speech practice during classes, makes the learning process more engaging for students, facilitates the acquisition and subsequent application of the material, and simultaneously performs both didactic and various developmental functions.

**A nyelvjárási attitűdvizsgálatok mint a nyelvi  
akadálymentesítés eszközei**

A szociolingvisztikában a nyelvekhez, nyelvjárásokhoz kapcsolódó attitűdök vizsgálata régóta kiemelt kutatási kérdés. Hiszen a viszonyulás nyelvhasználatot befolyásoló szerepe vitathatatlan. A több beszélői csoportot is érintő vizsgálatok eredményei a gyakorlatban is hasznosításra kerülnek/kerülhetnek. A kárpátaljai magyar közösség esetében ez leginkább az anyanyelvoktatás tervezése, illetve gyakorlati megvalósítása terén figyelhető meg.

Előadásunkban azokról a kárpátaljai magyar beszélők körében végzett kérdőíves felmérések eredményeiről számolunk be, amelyek hozzájárulhatnak a magyar mint anyanyelv oktatásának hatékonyságához.

A kutatás célja annak feltárása, hogy a nyelvjárási változatokhoz fűződő attitűdök milyen hatással vannak a tanulók nyelvi biztonságérzetére, valamint arra, hogy a tanulók mennyire érzik saját nyelvváltozatukat legitimnek a standarddal szemben. A vizsgálat eredményei rámutatnak arra, hogy a nyelvjárás szerepköreinek tudatosítása elősegítheti a nyelvi akadálymentesítést az oktatásban – elsősorban azáltal, hogy csökkenti a nyelvi stigmák okozta hátrányokat és támogatja a tanulók nyelvi önazonosságának megőrzését.

## **Проблемні питання фемінізації в сучасному українському дискурсі**

Утвердження жінки в різних сферах професійної діяльності потребує унормування відповідних найменувань в сучасній українській мові. Новітні гендерні тенденції в суспільстві актуалізували проблему вживання іменників-фемінітивів. Дослідження явища фемінізації в українській мові ведуться в декількох напрямках. Із погляду гендерної лінгвістики фемінітиви вивчають М. Гінзбург, Т. Архангельська, О. Малахова, О. Синчак; М. Федурко аналізує лінгвокультурологічний аспект фемінітивів. Науковці М. Брус, А. Архангельська, А. Нелюба досліджують походження та історичний розвиток фемінізмів; предметом досліджень мовознавців І. Фекети, С. Семенюк, Я. Пузиренко, Т. Нестеренко є особливості творення та вживання іменників-фемінітивів.

Творення та вживання фемінітивів має низку проблемних складових, серед яких невизначеність у виборі правильної форми/назви жінок за професією, заняттям, посадою та неоднозначне ставлення суспільства до фемінітивів.

Сучасна тенденція до творення і вживання фемінітивів, насамперед співвідносних із маскулінативами, і рідше з іншими словами, є виявом тих процесів, які мають давні історичні корені, що сьогодні відроджуються як питомі мовні ознаки (Брус, 2019, с. 286). У польській, чеській, словацькій мовах фемінізми вживають в різних стилях. В англійській мові уникають будь-яких форм, що вказують на стать у назвах професій. У німецькій мові кожна назва людини за професією чи видом занять подається у формах чоловічого й жіночого родів.

Укладачка вебсловника, філологиня О. Синчак, у передмові констатує: «Якщо порівняти кількість зібраних фемінітивів на початку 2000-х і у 2021 році, то зауважмо, що тепер їх стало більше майже в 20 разів. І хоча найменування жінок віддавна становили окрему підсистему слів української мови (про що свідчать праці М. Брус, С. Семенюк та ін.), однак саме сьогодні вони належать до однієї із найбільш активних і динамічних її категорій» (Синчак, 2022).

«Український правопис» (2019, §32, п. 4) 2019 року не встановив нових правил, що регламентували б уживання фемінітивів, у ньому зафіксовано

давно усталені моделі їх творення «за допомогою суфіксів -к-а, -иц-я, -ин-я, -ес-а, що не викликає сумнівів чи заперечень, а найбільше труднощів пов'язано із використанням твірної бази, яка відображена в правописі невеликою мірою» (Брус, 2019, с. 288). Професор О. Пономарів, рекомендував послуговуватися ресурсами української мови, її гнучкістю. Назви математичка, фізичка, біологічка із суфіксом -ичк-, який, на поширену в суспільстві думку, не є нейтральним і додає зневажливого значення, можна замінити сполученням слів: спеціалістка з математики, вчителька фізики, фахівчиня з біології. Замість слова посолка від форми чоловічого роду посол пропонують шанобливо звертатися: пані посол (Пономарів, 2001, с. 83) або ж вживати іншомовне – амбасадорка.

На даному етапі розвитку сучасної української мови явище фемінізації переважає в розмовному, публіцистичному та художньому стилях. Дискусійним серед мовознавців є питання щодо вживання фемінітивів-новотворів у науковому й офіційно-діловому стилях мовлення.

Явище фемінізації в українській мові відображає відродження культурних традицій і прагнення мовознавців до збереження національної мовної спадщини та подолання гендерних стереотипів і забезпечення рівних можливостей в суспільстві.

## Література

- Брус, М. П. (2019). *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія*. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
- Пономарів, О. (2001). *Культура слова: Мовностилістичні поради* (2-ге вид., стереотип.). Київ: Либідь.
- Синчак, О. (2022). *Вебсловник жіночих назв української мови*. Львів. [https://r2u.org.ua/html/femin\\_details.html/](https://r2u.org.ua/html/femin_details.html/)
- Український правопис* (2019). Київ: Науково-виробниче підприємство «Видавництво “Наукова думка” НАН України».

## **Erőss Ágnes<sup>1</sup> — Tátrai Patrik<sup>2</sup>**

*<sup>1</sup>Bozen–Bolzano Szabadegyetem, Olaszország*

*<sup>2</sup>HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Magyarország*

### **A helynevek örökségesítése többnemzetiségű városokban: Nagyvárad és Nagybánya példája**

Az előadás két terepen végzett kvalitatív kutatás alapján az örökségesítés kontextusában vizsgálja a helynevek megjelenítésének eljárásait az elmúlt két évtizedben Nagyváradon és Nagybányán. Mindkét város jelentős multikulturális örökség birtokosa, amely kapcsolódik a város magyar múltjához és így a ma ott élő magyar lakosaihoz. Az utóbbi évtizedekben a többnemzetiségű örökséget mint értéket kezelik a városmarketing és a turizmus szempontjából. Többnyelvű táblák jelennek meg a többnemzetiségű városokban, amelyek a kisebbségi nyelveken vagy a kisebbség által használt nem hivatalos neveken jelenítik meg a helyneveket. Mindazonáltal terepi kutatásunk azt találta, hogy az örökség és annak például többnyelvű helységnévtáblán való megjelenítésére leginkább akkor kerül sor, amikor elveszíti jelentőségét a kisebbségi és többségi politikai képviselők közötti hatalmi harcban. Amint a kisebbség demográfiai súlya csökken, és a kisebbségi nyelv megjelenése a közterületen már nem jelent fenyegetést a többség hegemoniájára, az örökségesítési kezdeményezések – beleértve a többnyelvű táblák megjelenítését is – fejlődhetnek. Mindazonáltal, bár a történelmi toponímák egyidejű örökségesítése és politikai árucikké tétele jobb láthatóságot biztosít az őshonos kisebbségi közösségek számára, egyúttal kockáztatják a kisebbségi nyelvi jogok erodálódását egy kétértelmű politikai és gazdasági számítási rendszer alatt.

## **Gazdag Vilmos**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **A kárpátaljai magyar sajtónyelv másodnyelvi kölcsönszavai mint a nyelvi akadálymentesítés eszközei**

A kárpátaljai magyar közösség egy nyelvi és etnikai szempontból is sokszínű régióban él, amelyben a magyar mellett az ukrán és az orosz nyelv is meghatározó szerepet játszik. Így az sem meglepő, hogy magyar nyelvű sajtóorgánumban gyakran jelennek meg ukrán és orosz eredetű kölcsönszavak, amelyek egyszerre szolgálják a helyi valóság pontosabb leképezését és az olvasóközönség számára való nyelvi akadálymentesítést. A kölcsönszavak használata ugyanis nem pusztán lexikai hiányt tölt be, hanem kulturális és pragmatikai funkciókat is: a helyi olvasók számára ismerős fogalmi keretet teremt, nyelvi tükörként segíti a saját nyelvhasználatuk jobb elfogadását, míg az egyetemes magyar olvasóközönség számára egyfajta nyelvi indexként jelzi a helyi nyelvváltozatok egyediségét és a kétnyelvűségi viszonyból fakadó sokszínűségét is. E jelenség révén a kárpátaljai sajtónyelv sajátos példáját adja annak, hogyan válhatnak a másodnyelvi elemek a nyelvi akadálymentesítés eszközeivé.

## **Gyeney Laura**

*Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Magyarország;*

*Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Magyarország*

### **Bírósági nyelvhasználat a nemzetközi jog alapján: a Nyelvi Charta 9. cikke**

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, különösen annak 9. cikke össz-európai szinten tesz kísérletet az anyanyelvhasználattal kapcsolatos egyes kérdések szabályozására a hatósági, illetőleg bírósági eljárásokban. A Nyelvi Charta, miközben egyfelől mintegy 30 évvel ezelőtt egy rendkívül előremutató dokumentumnak tűnt az Európa Tanács frissen kialakuló kisebbségvédelmi rendszerében, másfelől azonban számos, utóbb egyértelművé váló gyengeséggel is küzd. A nyelvi jogok hatósági, illetőleg bírósági eljárásokban való biztosításával összefüggésben talán a legfőbb gyengeségnek azt tekinthetjük, hogy az anyanyelvhasználat a Nyelvi Charta rendszerében elsősorban nem az egyén joga, hanem annak biztosítása az államot terhelő kötelezettség, ami megnehezíti a kikényszerítést. A Nyelvi Charta másik fő gyengesége az, hogy a Charta szinte valamennyi rendelkezése, így a 9. cikk vonatkozásában is egyfajta „à la charta” megoldás érvényesül, azaz az államok saját belátásuk szerint határozhatják meg az általuk biztosítani kívánt jogok körét. Az előadás keretében a Nyelvi Charta 9. cikke alkalmazásának egyes problémáit vázolom fel — mind elméleti, mind gyakorlati nézőpontból.

**Nyelvi akadálymentesítés és többnyelvűség a kárpátaljai közéletben: a Language APL projekt tapasztalatai**

*A Határokon átnyúló nyelvi akadálymentesítés a közéletben* (Language APL, HUSKROUA/23/S/3.1/011) című projekt az Interreg HUSKROUA program keretében valósul meg, illeszkedve az Európai Unió nyelvi sokszínűséget, hozzáférhetőséget és társadalmi kohéziót előmozdító célkitűzéseire. A kezdeményezés Kárpátalja és a magyar–ukrán–román határ menti térség többnyelvű kommunikációs gyakorlatát vizsgálja, valamint azt, miként járulhat hozzá a nyelvi akadálymentesítés a kisebbségi jogérvényesítéshez és a gazdasági együttműködések erősítéséhez.

A projekt kutatási és gyakorlati komponensei többszintű és többmódszeres megközelítésre épülnek. A terepkutatás során a fizikai és az online térben egyaránt feltérképeztük Kárpátalja nyelvi tájképét, különös tekintettel azokra a helyszínekre, ahol a többnyelvűség példaszerűen megvalósul. Geoszemiotikai és vizuális szemiotikai elemzésekkel vizsgáltuk a feliratok, kiírások és kommunikációs felületek nyelvi és szimbolikus rétegzettségét, miközben kvalitatív módszerekkel – félig strukturált interjúk és foto-elicitatív technikák segítségével – tártuk fel a helyi közösségek nyelvhasználati tapasztalatait és attitűdjeit. A kutatást dokumentumelemzés és online adatgyűjtés egészíti ki, amely a hivatalos és civil szféra nyelvhasználati gyakorlatát elemzi.

A projekt tudományos bázisát a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont korábbi nyelvpolitikai és szociolingvisztikai kutatásai adták, amelyek rávilágítottak arra, hogy a magyar nyelv nyilvános jelenléte ugyan csökken, de a többnyelvű kommunikáció iránti igény növekvő tendenciát mutat. A Language APL projekt ezt az igényt kívánja intézményes és közösségi szinten támogatni: a többnyelvű tájékoztatás, fordítások és kommunikációs minták révén hozzájárul a nyelvi hozzáférhetőség, a kulturális sokszínűség és a határokon átnyúló együttműködések megerősítéséhez Kárpátalján és a szomszédos régiókban.

**Nyelvi ablakok az olasz közigazgatásban.  
Az itáliai őshonos kisebbségek védelmének  
gyakorlati tapasztalatai**

Az itáliai őshonos nyelvi kisebbségek, melyek az ország összlakosságának mintegy 4,5 százalékát teszik ki, egészen 1999-ig nem részesültek törvényi védelemben Olaszországban. Habár az olasz alkotmány 6. cikkelye kimondta, hogy minden olasz állampolgár egyenlő jogokat élvez tekintet nélkül pl. nyelvi hovatartozására, ezen jogok részletes kidolgozása, törvénybe iktatása mintegy fél évszázadot váratott magára. Az 1999. december 15-én elfogadott 482. számú törvény, mely a *Történelmi nyelvi kisebbségek védelméről szóló szabályozás* címmel vonult be a szakmai köztudatba, három területen garantál speciális jogokat a szövegben felsorolt csoportok számára; az oktatás, a közigazgatás és a tömegtájékoztatás területén.

A közigazgatásra vonatkozó törvényi helyek kimondják, hogy a hivatalos ügyek intézése során az őshonos történelmi kisebbségekhez tartozó állampolgároknak joguk van anyanyelvük használatához, s ehhez a folyamathoz szükség van megfelelő nyelvismerettel rendelkező hivatali munkatársakra. A hivatali ügyintézés gördülékenyebbé tételét ún. nyelvi ablakok (*sportelli linguistici*) szolgálják, melyek az önkormányzatok mellett az állam finanszírozásával működnek. A nyelvi ablakok feladata tanácsadás, fordítás, nyelvi közvetítés, de akár nyelvtanfolyamok és kulturális programok szervezése is.

Előadásunk célja, hogy bemutassuk, milyen hatékonysággal tevékenykednek az itáliai nyelvi ablakok, mennyiben standardizált a munkájuk, és milyen mértékben garantált a folyamatos működésük. Kutatásunk során interjúkat készítettünk olyan szakemberekkel, akik a nyelvi ablakok gyakorlati munkáját végzik, illetve olyan felhasználókkal, akik igénybe veszik ezeket a szolgáltatásokat. Elemeztük továbbá a nyelvi ablakok által gondozott honlapokat, amelyek az egyes önkormányzatok kezelésében állnak, s melyek értékes információkkal szolgálnak az ablakok napi munkájára vonatkozóan. Exploratív jellegű vizsgálatunk öt olyan olaszországi települést mutat be, ahol nyelvi ablak működik, illetve részletesen ismertettünk egy interjút, melyet a nyelvi ablakokban dolgozó, valamint a szolgáltatásokat igénylő állampolgárokkal készítettünk. Az előadás igyekszik feltárni azokat a problémákat is, melyek a finanszírozási háttér bizonytalansága mellett a módszertani heterogenitásból, a standardok országos szintű kidolgozásának hiányából erednek.

## **Language usage habits of philology students in a multilingual context in Transcarpathia**

Transcarpathia is a uniquely multilingual region, yet little is known about the specific language habits of its students in tertiary education. To fill this gap, our study investigates the linguistic repertoires and daily language usage of philology students at a higher educational establishment in Transcarpathia. Our research is grounded in the theory of translanguaging, which views language not as separate systems but as a single, dynamic repertoire of resources that speakers draw upon. We aim to understand how students navigate their multilingual environment, particularly in an academic setting. This research is part of a larger, five-year project on foreign language (FL) learning in a multilingual higher educational environment and the implementation of pedagogical translanguaging in FL language classes, the results of which are expected to contribute significantly to the fields of language education and applied linguistics. In this presentation, we intend to introduce our preliminary results of the first phase of our research project, obtained from questionnaire data about the language usage habits of 157 full time and part time students at the Philology Department of the Rákóczi University. With all the respondents being multilingual, we can conclude that their preferred language in diverse situations includes a wide range of languages (Hungarian, Ukrainian, English, German, Russian, Slovakian, French, etc.).

## Karmacs Zoltán

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna;*

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Magyarország*

### **Predekommunizáció Kárpátalja magyarlakta falvai közterületneveinek nyelvi tájképében**

A mai Kárpátalja területe az elmúlt több mint száz év során számos államalakulat részévé vált, melyek nyomot hagytak e terület politikai, gazdasági, etnikai, nyelvi stb. viszonyaiban. Ezt érzékenyen mutatják a településnevek, illetve közterületnevek változásai, változtatásai, melyek öt különböző szakaszban ragadhatók meg (Dobos 2015: 101–103). A kutatás 1990-től a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktusig vizsgálja az utcanévek megváltozását, azok végbemenetelét Kárpátalja Beregszászi, Munkácsi és Ungvári járásai 17 kistérségének 100 településén, ahol a magyar nemzetiségűek aránya a 2001-es, utolsó hivatalos népszámláson meghaladta a 10%-ot. A 2014-es év azért jelent határt, mivel ekkor Ukrajnában megindult a szovjet örökséggel való teljes leszámolás, azaz a dekkommunizáció, melynek keretében 2015. április 9-én megszületett a 2015. évi 317-VIII. sz. törvény „A kommunista és a nemzetiszocialista totalitárius rezsimek elítéléséről és jelképeik betiltásáról” (Csernicskó 2019: 190). Az adatgyűjtés főként a változást rögzítő hivatalos dokumentumok begyűjtése és a kihelyezett közterület-névtáblák digitális fotódokumentációja révén valósult meg 2021 júniusa és 2022 szeptembere között.

Az előadásban a vizsgált településeken 1990–2014 közötti időszakban bekövetkezett utcanév- változások kerülnek bemutatásra, szemléltetve a régi és az új nevek ideológiai vonatkozásait, a változások időgörbáját.

#### **Irodalom**

Csernicskó, I. (2019). *Fények és árnyak Kárpátalja nyelvi tájképéből*. Ungvár: Autdor-Shark.

Dobos, S. (2015). Magyar helységnevek Kárpátalján: kodifikációs kísérletek és eredmények (1989–2000). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 17(1), 101–125.

## **Kész Margit — Kész Barnabás**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **A többnyelvűség megnyilvánulása a kárpátaljai magyar folklórban**

A különböző nyelvet beszélő csoportok huzamos ideig való egymás mellett élése során jelentős kulturális kapcsolatokat alakítanak ki. A jelenlegi Kárpátalján élő etnikumok hagyományos kultúrája is bonyolult és összetett folyamatok alatt formálódott. A régió néprajzi feltérképezéskor nagyon fontos figyelembe vennünk a vidék etnikai, vallási (keleti–nyugati kereszténység) és kulturális kontaktzóna jellegét. Az egymástól eltérő etnikumok – magyar, ukrán, román, német, roma stb. – az élet különböző szegmenseiben kialakították a közös kapcsolódási pontjaikat, amelynek vizsgálata reciprocitást igényel, mert kölcsönös átvételeken alapul. E kapcsolatok nagyon színes megnyilvánulási formái tükröződnek a folklór különböző műfajaiban: népmesékben, népdalokban, szokás- és hiedelemcselekményekben, rítusokban stb. E folklórműfajokban megfigyelhető kulturális kontaktushatások látványos hordozója a nyelv, amely különféle funkciójú átvételeket reprezentál. A többnyelvűség jelen van a kevert nyelvű tréfás szólásokban, népmesékben, igaz történetekben, népdalokban. Ezek a többnyelvű szövegek többek között bizonyos korok lenyomatait is hordozzák, pl. a hivatali nyelv nyakatekert szüleményeit, a különböző országok hadseregében való katonáskodás során megtanult kifejezéseket, a részes aratók nehéz sorsát stb. Előadásunkban összefüggéseiben kíséreljük meg reprezentálni a többnyelvűség e gazdag megnyilvánulását a kárpátaljai magyar folklórban.

**Kiss Anita**

*Nyíregyházi Egyetem, Magyarország*

## **Ukrajnai menekültek nyelvi akadálymentesítésének lehetőségei Magyarországon**

A kutatás az orosz–ukrán háború következtében Magyarországra – Nyíregyházára és Kisvárdára – érkezett ukrán menekültek nyelvi akadálymentesítési lehetőségeit mutatja be. A vizsgálat a nyelvi tájkép és az interjú módszerét ötvözve elemzi az ukrán nyelv megjelenését a hivatalos és a szolgáltató szférában. A felmérés a HUSKROUA/23/S/3.1/011 *‘Határon átnyúló nyelvi akadálymentesítés a közéletben’* című projekt keretein belül készült, melynek célja a többnyelvűség előmozdítása. A vizsgálat kiemelt figyelmet fordít a helyi önkormányzatok, közigazgatások, valamint a civil szervezetek szerepére a nyelvi akadálymentesítés folyamatában. Továbbá betekintést kíván nyújtani abba is, hogyan jelenik meg a nyelvi sokszínűség egy olyan régióban, ahol a többnyelvű nyilvános kommunikáció általánosan kevésbé jellemző. Az eredmények alapján az ukrán nyelv vizuális megjelenése kismértékű, a szóbeli kommunikációban azonban jóval hangsúlyosabban jelenik meg, ami rávilágít arra, hogy a nyelvi tájkép nem tükrözi teljes mértékben a közösség nyelvi valóságát. A kutatás egyik gyakorlati eredményeként több vállalkozás weboldalának ukrán nyelvű változata is elkészül, elősegítve a többnyelvű kommunikációt és a társadalmi befogadást.

## **Kolláth Anna**

*Maribori Egyetem, Szlovénia*

### **Oktatásterminológia a szlovéniai (kétnyelvű) felsőoktatásban**

A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat már második éve vesz részt aktív munkával az ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont égisze alatt működő Terminológiastratégia program Oktatásterminológiai alprojektjében. Összehangolt munkával készül az a nyolc nyelvű oktatásterminológiai adatbázis, amely nagyban hozzájárul majd az egységes(ebb) nyelvű Kárpát-medencei felsőoktatási térség alakulásához és megszilárdulásához. A Prószéky Gábor vezette csapat munkája következtében olyan oktatási szótár és adatbázis van keletkezőben, amely nélkülözhetetlen lesz majd mind a fordításban, mind pedig minden olyan tevékenységben, amelyben a nyelvi transzfer minden oldalról megközelíthető. Az előadás bemutatja a szlovéniai (kétnyelvű) felsőoktatás nyelvi helyzetét és törekvéseit. Rámutat a legfontosabb tényekre, a szlovén felsőoktatás és a magyar nyelv viszonyára, a magyar nyelvű terminológia korlátaira, az akadályokra és a lehetőségekre. Teszi ezt az eddig elkészült szlovéniai nyelvi anyag legizgalmasabb tendenciáinak bemutatásával.

## Kovács Zsolt

*Identitás Alapítvány, Románia*

### **Többnyelvűség és nyelvi jogok Romániában: lehetőség vagy kötelesség?!**

Az előadás két, egymást kiegészítő pillérre épül: egyrészt egy empirikus kutatásra, amely a Szatmár megyei vendéglátóegységek többnyelvűségét vizsgálja, másrészt az Identitás Alapítvány által kidolgozott, *Kisebbségi nyelvi jogok Romániában – gyakorlati kérdések és válaszok* című kiadványra, amely a romániai kisebbség nyelvhasználati jogait mutatja be közérthető formában. A két kezdeményezés közös célja a nyelvi sokszínűség és a nyelvi jogtudatosság erősítése a Partium térségében.

A kutatás a vendéglátóipar többnyelvű gyakorlatát tárta fel Szatmár megye különböző településein, a webes jelenlét (honlapok, közösségimédia-felületek) és a helyszíni kommunikáció (étlapok, feliratok, személyzeti nyelvhasználat) elemzésével. Az értékelés négy dimenzió mentén – arculat és étlap, online többnyelvűség, humánerőforrás és képzés, valamint kommunikációs láthatóság – történt. Az eredmények szerint a vendéglátóegységek többsége alacsony szinten használja ki a többnyelvűségben rejlő lehetőségeket, különösen az online térben, ahol a kommunikáció jellemzően kizárólag román nyelvű. A helyszíni többnyelvűség elsősorban a nagyobb városokban (Szatmárnémeti, Nagyvárad) figyelhető meg, de a tudatos nyelvhasználati stratégia ritka. A kutatás egyik fő megállapítása, hogy a többnyelvűség jelenléte inkább esetleges, mintsem tudatosan tervezett jelenség, noha a megye etnikai sokszínűsége indokolná annak stratégiai beépítését a szolgáltatások kommunikációjába.

A *Kisebbségi nyelvi jogok Romániában – gyakorlati kérdések és válaszok* című kiadvány a romániai nemzeti kisebbségek – elsősorban a magyar közösség – nyelvhasználati jogait ismerteti az oktatásban, közigazgatásban, egészségügyben, igazságszolgáltatásban és a mindennapi élethelyzetekben. Célja, hogy mindenki számára elérhetővé és érthetővé tegye a nyelvi jogokat, elősegítve azok tudatos gyakorlását. A kisokos digitális és nyomtatott formában is hozzáférhető, és az Identitás Alapítvány munkatársai vidéki körútjaik során több Szatmár megyei településre is eljuttatták (például Kökényesd, Halmai, Sárközújfaluk), valamint bemutatták a Partiumi Magyar Napokon és más közösségi rendezvényeken is.

Az előadás célja bemutatni, miként egészítheti ki egymást a kutatásban feltárt nyelvhasználati gyakorlat és a nyelvi jogok tudatosítása: hogyan kapcsolódik össze a többnyelvűség empirikus valósága a jogi keretekkel, és miként válhat a nyelvi sokszínűség a regionális identitás és társadalmi kohézió erősítő elemévé.

## **Kis nyelvek, kis népek: látható nyelvek és hallható közösségek a többnyelvűség és nyelvi jogok tükrében**

A 21. század elején Európa és a világ számos térségében újra előtérbe kerültek a kis nyelvek és kis nyelvi közösségek kérdései (Csernicskó 1998; Kardos 2016; Nagy 2018; Mothe 2024). A globalizáció és a digitális kommunikáció terjedése egyrészt erősíti a nagy nyelvek dominanciáját, másrészt azonban új lehetőségeket is kínál a kis nyelvek láthatóvá és hallhatóvá tételére. Az előadás középpontjában a nyelvi láthatóság és hallhatóság fogalmai állnak: miként jelenik meg egy kisebbségi nyelv a nyilvános térben, az online felületeken, illetve a mindennapi interakciókban, és hogyan hat mindez a közösség önképére, identitására és jogtudatára.

A „látható nyelvek” alatt a vizuális nyelvhasználat formáit értem – például kétnyelvű feliratokat, közintézményi nyelvhasználatot, helyneveket, reklámokat és digitális tartalmakat. Ezek nem csupán nyelvi, hanem szimbolikus jelenségek is: azt fejezik ki, hogy egy nyelvnek és közösségnek van helye, státusza és értéke a közös társadalmi térben (Igboanusi 2008; Macalister 2024). A „hallható közösségek” ezzel szemben a nyelvhasználat performatív, élő dimenziójára irányítják a figyelmet – arra, hogy a kis nyelvek hogyan maradnak fenn a családi kommunikációban, az oktatásban, a médiában vagy akár a kulturális rendezvényekben. A hallhatóság nemcsak a nyelv fennmaradásának feltétele, hanem egyben politikai és identitásbeli aktus is: a megszólalás joga.

Az előadás célja, hogy feltárja a láthatóság és hallhatóság összefüggéseit a többnyelvűség és a nyelvi jogok kontextusában. A többnyelvűség itt nem csupán egyéni képességet, hanem társadalmi gyakorlatot jelent: azt a módot, ahogyan különböző nyelvi közösségek egymás mellett élnek, tárgyalnak és közösen alakítják a nyelvi normákat. Külön figyelmet kapnak azok a helyzetek, ahol a kis nyelvek használata nemcsak kulturális, hanem jogi kérdés is — például a közéletben, oktatásban vagy a közigazgatásban (Zamyatin 2024). A nyelvi jogok érvényesítése gyakran attól függ, hogy a közösség mennyire képes láthatóvá és hallhatóvá tenni magát a társadalmi diskurzusban.

Az előadás több példát is bemutat közép- és kelet-európai, valamint északi kisebbségi, továbbá nem európai közösségek köréből, köztük magyar, szlovákiai, finnországi, lappföldi és észti tapasztalatokat. Ezek a példák jól

érzékeltetik, hogy a kis nyelvek problémája nem pusztán nyelvpolitikai kérdés, hanem a kulturális önkifejezés és az önrendelkezés része. A nyelv láthatóvá és hallhatóvá tétele mindig közösségi döntés is: egyszerre kommunikációs gyakorlat és szimbolikus önreprezentáció.

Az előadás arra keresi a választ, hogyan lehet a kis nyelvek jövőjét nem csupán a veszélyeztetettség, hanem az aktív jelenlét és jogi elismerés felől újragondolni. A cél egy olyan szemlélet megerősítése, amely a kis nyelveket nem a nagy nyelvek árnyékában, hanem saját érték- és jogrendszerükben vizsgálja — mint látható nyelveket és hallható közösségeket egy soknyelvű világban.

## Irodalom

- Csernicskó, I. (1998). *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Osiris és MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Csernicskó, I. (2011). A nyelvek státusa és a hivatalos kétnyelvűség a mai Kárpátalja területén 1897 és 2010 között. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 13(3), 45–62.
- Igboanusi, H. (2008). Is Igbo an endangered language? *Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 25(4), 443–452.
- Kardos, G. (2016). Nyelvi jogok, európai megoldások? *Magyar Kisebbség*, 21(2), 7–17.
- Macalister, J. (2024). Language policy and national identity evolution in a new nation: A Timorese linguistic landscape revisited. *Linguistic Landscape: An International Journal*, 10(2).
- Mothe, J. (2024). Shaping the future of endangered and low-resource languages: Our role in the age of LLMs – A keynote at ECIR 2024. *ACM SIGIR Forum*, 58(1), 1–13.
- Nagy, N. (2018). A nemzeti kisebbségek nyelvi jogainak aktuális helyzete az Európa Tanács intézményeinek tevékenységének tükrében. *Pro Minoritate*, 47–70.
- Zamjatin, K. J. (2024). Почему у нас не получается сохранять языковое многообразие? Сохранение языков России, языковая политика и языковая ревитализация. *Вестник Пермского университета. Политология*, 18(3).

## **Kucsinka Katalin**

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna;*

*Tokaj-Hegyalja Egyetem, Magyarország*

### **Is it an obstacle or opportunity? The relationship between multilingual environments and mathematical competence**

The connection between multilingualism and cognitive abilities has long been a subject of interest in the scientific community, raising the question of whether daily communication in multiple languages is an advantage or a disadvantage in an abstract field like mathematics. This presentation investigates the question based on the results of a mathematics competency assessment conducted at the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University. The investigation focused on comparing the performance of students from mixed Ukrainian–Hungarian linguistic backgrounds with that of their peers from the relatively linguistically homogeneous Hungarian communities of Transcarpathia. This presentation explores whether everyday bilingualism imposes a cognitive load that hinders mathematical performance, or conversely, fosters a mental flexibility and problem-solving ability that creates an advantage in this domain. The findings hold important implications not only for Hungarian-language education in Transcarpathia but also contribute to a broader understanding of the relationship between multilingualism and mathematical cognition.

## Laihonen Petteri

*Jyväskyläi Egyetem, Finnország*

### **A finnországi alkotmányos kétnyelvűség a gyakorlatban: eredmények egy svéd anyanyelvű tinédzserek digitális és analóg mindennapi kommunikációjáról szóló részvételi kutatásból**

Egy skandináv kutatási projekt részeként részvételi kutatást végeztünk 14–15 éves diákok iskolához kapcsolódó hibrid társas kapcsolatairól egy finn–svéd kétnyelvű finnországi városban. Két professzionális kutatóból álló csapatunk Finnországban két éven keresztül (2023–2024) együtt dolgozott hét svéd tannyelvű iskola 14–15 éves diákjaival, hogy választ adjanak a következő kutatási kérdésekre: 1) Az iskolai terek hogyan járulnak hozzá, hogy a diákok társas interakcióba lépjenek különböző társadalmi háttérrel rendelkező társaikkal? 2) Milyen szerepet játszik a digitális kommunikáció a társas kapcsolatuk és hálózatuk kialakulásában?

A civil tudományos módszerek segítségével a diákok dokumentálták digitális kommunikációjukat az iskolában és azon kívül, például képernyőfelvételek, valamint (ana)logok formájában. A diákok ezeket az anyagokat elemezték velünk, kutatókkal és svédországi társaikkal online és helyszíni találkozók során. Az előadásomban bemutatom a kutatási területünket, annak nyelvi kontextusát és néhány példát a kutatási adatokból.

A diákok hosszú utat tesznek meg az iskolába menet, mivel legtöbbjük nem a városközpontban, hanem a környező falvakban és külvárosokban él. Maga a svéd tannyelvű iskola is egy ilyen külvárosban található. Ez jól tükrözi a város tagoltságát is abból a szempontból, hogy a svédül beszélő fiatalok hol töltik a szabadidejüket: jellemzően a városközponton kívüli területeken, illetve a hobbik esetében olyan létesítményekben, amelyeket svéd nyelvű sportegyesületek használnak.

Nyelvi szempontból figyelemre méltó, hogy a falvakat így írják le: „a mi falunkban mindenki svédül beszél”. A társas kapcsolatok vizsgálata során megállapítottuk, hogy a legtöbb barátság – legyen szó digitális (általában Whatsapp/Snapchat-kapcsolatok) vagy analóg kapcsolatról – már a falusi általános iskolában vagy az óvodában kialakul. Finnül beszélő barátokat nem említettek a svéd tannyelvű iskolában tanuló tizenötévesek. A tipikus kétnyelvű találkozási helyek között a városközpontot nevezték meg, vagy digitális térben például használt robogó vásárlását internetes piactereken.

A svéd tannyelvű iskolában tanuló tizenévesek egy többségében finnül beszélő városban élnek. Azonban a térbeli elkülönülés, az oktatási autonómia, valamint a hobbiakat kiszolgáló párhuzamos szabadidőszervezetek mind hozzájárulnak egy svéd nyelvű hálózat és svéd nyelven működő „világ” kialakításához és fenntartásához, miközben a finnül beszélő fiatalokkal való kapcsolatok – akár digitális, akár személyes formában – csupán alkalomszerűek. Végül a részvételi kutatás eredményeinek tükrében megvitatásra kerül a svédül beszélő számbeli kisebbség egyenlő oktatáshoz való jogának fontossága Finnországban.

## **Lehocki-Samardžić Anna**

*Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem, Horvátország*

### **A magyar–magyar kommunikáció régiós eltéréseinek értelmezése, avagy: szükség van-e horvát kölcsönjövevényszavakra, vagy az pusztán fényűzés?**

A horvátországi magyarság mindennapi nyelvhasználata a horvát nyelvi elemekkel teletűzdelt dél-dunántúli nyelvjárás egyik változata (Lehocki-Samardžić 2016). Ez az a nyelvi változat, amit a mindennapi kommunikációban több formális és informális helyzetben is használnak. A horvát nyelvi elemek sokszor pontosítják az üzenet értelmét, ugyanakkor csak a régión belül érthetők, a többi régióban és Magyarországon pedig ezek az elemek bővebb magyarázatra szorulnak. Az adott régióban előforduló jövevényszavak használata lehetővé teszi a tömörítést, a nyelvi ökonómiát, a helyzetek pontosabb értelmezését, de az adott közösség működésébe való bepillantást is nyújthatnak. Az iskolában zajló írott és szóbeli (formális és informális) kommunikáció legjobban tükrözi ezt az állapotot, ezért a kutatás tárgya a Horvátországban található legnagyobb magyar tannyelvű intézmény, az eszéki Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ általános és középiskolás diákjainak, illetve tanárainak kommunikációja. A horvát nyelvi elemek használata a határon túli régión kívül sokszor zavarja a magyar–magyar kommunikációt (Szoták 2017), ezért a közösség idővel különböző módszereket alakított ki ennek kezelésére (tükörfordítás, parafrázis, segédeszközök használata és más).

Az előadás célja felmérni, hogy mennyire vannak jelen a horvát nyelvi elemek az iskolai kommunikációban, mely témaköröknél jelentkeznek nagyobb számban, és előfordulásuk mennyire zavarja a magyar–magyar kommunikációt diák–tanár, tanár–diák, diák–diák, tanár–tanár irányban, illetve milyen módszereket használnak az adott közösségben a felmerülő nyelvi akadályok leküzdésére.

Az első feltevés (H1) szerint a horvát elemek csak informális helyzetekben jelentkeznek, a második (H2) szerint a hivatalos nyelvhasználatban nincsenek jelen a horvát nyelvi elemek, a harmadik (H3) feltevés szerint a hivatalos magyar–magyar kommunikációt zavarják a horvát nyelvi elemek, a negyedik (H4) szerint a hivatalos magyar–magyar kommunikációt pontosítják a horvát elemek, illetve a (H5) szerint az elvégzett kutatáshoz a horvát nyelvi elemek a rendszerváltás után ún. luxus kölcsönjövevényszavaknak számítanak, és ezért teljesen fölöslegesek.

A szóbeli kommunikáció vizsgálatához irányított interjúkat és passzív megfigyeléseket alkalmaztam, az írott nyelvhasználat vizsgálatára pedig az iskola dokumentációját, a weboldalát, a magyar nyelvű tankönyveket, a hivatalos levelezést, a faliújság anyagát és általában az iskola nyelvi tájképét vizsgálok a horvát lexikális elemekkel történő pontosítást, értelmezést tekintve.

## **Irodalom**

- Lehocki-Samardžić, A. (2016). A „baranyai beszéd” nyelvjárási sajátosságai. In I. Czetter, A. Hajba, & P. Tóth (Eds.), *VI. Dialektológiai szimpozion*. Szombathely–Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács.
- Nyomárkay, I. (2004). *Nyelvi kölcsönhatás a szavak tükrében: Székfoglaló előadás*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Szoták, Sz. (2017). Értjük egymást? Oktatóterminológiai különbségek a magyar–magyar kommunikációban. In Sz. Szoták (Ed.), *Diszciplínák találkozása – nyelvi közvetítés a XXI. században*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.

## **Lőrinc Ingrid**

*Debreceni Egyetem, Magyarország;*

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **Nyelvi akadálymentesítés a helyi döntéshozatalban: A decentralizáció hatása Ukrajnában**

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 2015-ben elfogadta az Önkormányzatok önkéntes egyesüléséről szóló törvényt amellyel hivatalosan is kezdetét vette az ország közigazgatási, más néven decentralizációs reformja. A decentralizációs reform Ukrajnában olyan irányelvek mentén valósult meg, amelyek összhangban állnak az európai fejlődési tendenciákkal és az uniós integráció alapvető értékeivel.

A közigazgatási rendszer szervezeti reformjának célja egy olyan pénzügyi támogatási modell kialakítása volt, amely nagyobb autonómiát biztosít a helyi közösségek számára. A decentralizáció következtében csökkent a települések függősége a járási közigazgatásoktól, javult az adminisztratív szolgáltatások minősége, hatékonyabbá vált a döntéshozatal, és előrelépés történt a közösségfejlesztés területén is. Ugyanakkor mindez jelentős pénzügyi terhet ró az önkormányzatokra, mivel az új feladatokat saját költségvetésükből kell fedezniük.

A bizonyos fokú autonómia részét képezi a döntéshozatal színterén az is, hogy a helyi önkormányzatok számára biztosították a kommunikáció és ügyintézés nyelvi formáinak megválasztásában rejlő mozgásteret, ami lehetőséget teremtett a nemzetiségi közösségek számára az anyanyelv használatára a helyi igazgatásban és közéletben.

Az előadás a HUSKROUA/23/S/3.1/011 *Határon átnyúló nyelvi akadálymentesítés a közéletben* című projekt keretében készült kutatási anyagokkal, interjúkkal és nyelvitájkép-elemzésekkel egészül ki.

## **Az ungvári Kálvária temető nyelvi sajátosságainak feltárása kartográfiai módszerek alkalmazásával**

A temetők kapcsán leggyakrabban a gyász, emlékezés, a végső nyughely helyszíne jut eszünkbe. Azonban a sírkertek ennél sokkal többet mondanak el a település múltjáról, kultúrájáról és az ott lezajlott társadalmi folyamatokról. A temetők vizsgálata eredményeként képet kaphatunk a közösség nyelvi összetételéről, a nyelvi összetétel változásának jellegzetességeiről is. Kutatásunk eredményeként Kárpátalja egyik soknemzetiségű településének legnagyobb temetője – az ungvári Kálvária temető – nyelvi viszonyait mutatjuk be statisztikai és kartográfiai módszerek segítségével. Ungvár városa a történelem folyamán elsősorban magyar lakosságú településként volt ismert, ugyanakkor már korábbi időszakokban is több nemzetiség képviselőinek adott otthont. E multietnikus jelleg jól nyomon követhető a temetők sírkövein is, ahol különböző nyelvű feliratokkal találkozhatunk.

Az eredmények szerint a vizsgált temetőkertben a magyar nyelvű sírfeliratok dominálnak, összesen 4454 azonosított esettel. Ez az adat összhangban áll azzal a történeti ténnyel, hogy egykor több mint nyolcezer főt számláló magyar közösség élt Ungváron, zömében a temető közelében lévő régi városnegyedben. Ugyanakkor jelentős számban találhatók orosz (3716) és ukrán (3446) feliratok is, ami a város soknemzetiségű jellegét támasztja alá. Kisebb számban más nyelvű sírfeliratokkal is találkoztunk: szlovák (39), cseh (23), lengyel (17) és német (8) nyelvűekkel. A sírköveken található eltérő nyelvű feliratokat a térképen különböző színekkel jelöltük, annak érdekében, hogy vizuálisan is érzékeltethetővé váljon a temető nyelvi struktúrája és sokszínűsége.

## Molnár Ferenc

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **A nemzetiségi-nyelvi egyenjogúság szabályozása az Ungvári Kerület példáján (1849–1850)**

A bécsi kormányra 1849 őszén a magyarországi közigazgatás átszervezésének feladata várt az olmützi alkotmányban megjelölt általános elvek alapján. 1849 novemberére a magyarországi törzsterületeket öt nagy katonai kerületre osztották. Ezek között szerepelt a Kassai Katonai Kerület, amely a Kassai, a Lőcsei és az Ungvári Polgári Kerület felett gyakorolt joghatóságot. Az Ungvári Kerület négy északkelet-magyarországi megyét (Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros) foglalt magába, kiterjedése nagyjából a mai értelemben vett Kárpátalja területét fedte le. E négy megyét felölelő északkelet-magyarországi közigazgatási egység élén Villecz Ignác császári-királyi főispán állt, aki 1849. október 26-i eskütételét követően indult el ungvári székhelyére. Villecz mellett fontos szerepet töltött be a főbiztossági hivatal előadója és irodaigazgatója, Adolf Dobránszky is, akit az osztrákbarát ruszin mozgalom vezetőjeként neveztek ki hivatalába. Dobránszky úgy vélte, hogy az Ungvári Kerületre támaszkodva véghezviheti a nemzetiségi-nyelvi jogok kiszélesítését célzó programját. Ennek nyomán lehetőség nyílt a ruszin és román nyelv használatára mind az alsóbb szintű közigazgatásban, mind a görögkatolikus egyházi kormányzatban. Ehhez az időszakhoz köthető a nemzetiségi nyelvű oktatás kiszélesítése, valamint a többnyelvű település- és utcanévtáblák megjelenése is. A bécsi kormányzat ugyanakkor hosszabb távon a birodalmi centralizáció és a germanizálás megvalósítását tekintette elsődleges feladatának.

## Sorbán Angella

*Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Románia*

### **Nyelv és gazdaság. A nyelvi hátrány és a nyelvi akadálymentesítés a kisebbségi közösségek nézőpontjából**

A nyelv és a gazdaság közötti kapcsolat rendkívül sokrétű és szerteágazó. Az előadás erről a komplex összefüggésrendszerrel kíván egy általános képet nyújtani, kiemelt hangsúllyal a nyelvi hátrány jelenségére, ennek hatalmi és strukturális beágyazottságára, valamint a nyelvi akadálymentesítés kihívásaira a kisebbségek szemszögéből.

A nyelv–gazdaság viszonyrendszer par excellence interdiszciplináris vizsgálódási terep. A kérdéskört meg lehet közelíteni a gazdaság felől (a nyelv mint magyarázó tényező a gazdasági folyamatokban), másrészt pedig a nyelv irányából (a gazdasági kontextus mint magyarázó tényező a nyelvi fejlődés és változások folyamatában). Ha gazdasági perspektívából nézzük ezt a kapcsolatot nyilvánvaló, hogy különféle gazdasági tevékenységekhez szükséges hozzáértést alapvetően a nyelv közvetíti és a nyelven mérhető le; a nyelvek bizonyos konverziós értéket képviselnek a munka világában, illetve a fejlett nyelvi készségek előnyt jelentenek a munkapiacra, mint ahogyan a kétnyelvűség vagy a többnyelvűség is. Ha az összekapcsolódást a nyelv felől nézzük, azt tapasztaljuk, hogy a nyelv rétegeinek és különféle regisztereinek lényeges gazdasági vonzatai vannak, amelyek a társadalmi változások függvényében folyamatosan változnak, alakulnak. Az a tény, hogy egyik vagy másik nyelvet használják-e vagy sem a gazdasági életben/tevékenységek során, a munkahelyeken, szakoktatásban, szakmai beszélgetéseken, fórumokon stb. nagymértékben kihat nemcsak az adott nyelv szakregisztereire, hanem annak fejlődésére, változásaira, így az adott nyelvi közösség jövőjére is. A nyelvi kifejezések tárháza ugyanakkor egy-egy közösség gazdasági kultúráját is hordozza, továbbá pedig a gazdasági diskurzusoknak/retorikáknak igencsak kiterjedt a gazdasági viselkedésre, fogyasztói magatartásra gyakorolt, befolyásolási eszköztára. És ha mindezekhez hozzávesszük a nyelv identitásformáló erejét is, a nyelvek versenye, a nyelvpolitikai szempontrendszerek, illetve a nyelvi tervezés folyamatai megfelelően tág társadalompolitikai kontextusba helyeződnek.

Ebben a bonyolult összefüggésrendszerben a nyelvi hátrány, illetve az ennek a kiküszöbölését célzó nyelvi akadálymentesítés lényeges, és kisebbségi nézőpontból kihívásokkal teli problémaként tételeződik. Tekintve, hogy a nyelvi hátrányok és az ezekkel összefüggő társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek mélyen a hatalomviszonyok szövevényébe gyökereznek („a nyelv és a nyelvi közösség kisebbségesítése” – Williams 2005), a társadalmi igazságosság nem csupán gazdasági egyenlőtlenségek kiküszöbölését jelenti, hanem magába foglalja a kulturális elismerést (ideértve a különféle eltérő identitásokat elismerését is), akárcsak a politikai részvétel dimenzióját. Ez azt jelenti, hogy az tud érdemben részt venni a politikai életben, illetve az őt vagy a közösségét érintő döntéshozatalban, akit/akiket gazdaságilag és kulturálisan is elismernek (Fraser 1996). Az ilyenén értelmezett politikai és társadalmi kontextushoz kapcsolódik egy másik igen fontos aspektus, nevezetesen, hogy a kisebbségi nyelvi jogok elismerése és védelme nem csupán a kisebbségek részéről igényel konzekvens intézkedéseket, hanem mindehhez elengedhetetlen a többségi társadalom támogatása is. Következésképpen a nyelvi jogok biztosítása, védelme és gyakorolhatósága nem csupán jogi és politikai kérdés, hanem szoros összefüggésben áll a társadalmi elfogadottsággal és a nyelvi közösségek közötti kapcsolatok megfelelő működésével (Grin 2003).

Figyelembe véve a kérdéskör komplexitását, továbbá a rendszerváltozás óta eltelt bő három évtized empirikus adatait és tapasztalatait, előadásomban – a határozott nyelvjogi alapállás képviselte mellett – a szűkebb regionális, illetve a helyi és intézményi nyelvpolitikák fontossága mellett érvelek. Úgy vélem, ezek játszák/játszhatják a legfontosabb szerepet a nyelvi akadálymentesítés gyakorlati megvalósulásában, abból kiindulva, hogy ezek biztosítják a legközelebbi kapcsolatot és átjárhatóságot az állampolgárok és a nyelvhasználatot szabályozó rendszerek között. Ezek kidolgozása és érvényesítése – amelyek helyi/intézményi érdekekre, igényekre, fejlesztési jövőképekre is támaszkodnak – közvetlen hatással lehetnek a nemzeti és nyelvi kisebbségek mindennapi életére, hiszen azokat az intézményeket érintik, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak az emberekkel: az oktatási intézményeket, a helyi önkormányzatokat, a vállalkozásokat, az egyházakat és a civil szervezeteket. Amellett érvelek továbbá, hogy a nyelv-gazdaság közötti közeli szomszédság ugyan nyilvánvaló, ám a jószomszédság egyértelműen hasznos és előremutató kisebbségnek és többségnek egyaránt.

## Irodalom

- Fraser, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the "postsocialist" condition: Rethinking key concepts of a "post-socialist age"*. Routledge.
- Grin, F. (2003). *Language policy evaluation and the European Charter for Regional or Minority Languages*. Palgrave Macmillan.
- Sorbán, A. (2022). Hungarian beyond the border: On the contexts of education, bilingualism, and labour market in the early 21st century. The Transylvanian perspective. *Hungarian Studies Yearbook*, 4(1).
- Williams, G. (2005). *Sustaining language diversity in Europe: Evidence from the Euromosaic Project*. Palgrave Macmillan.

## Szalai Andrea

*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyarország*

### **A romani nyelvhasználat új színterei és műfajai erdélyi roma közösségekben**

Az előadás egy közösségi igények által motivált, alulról szerveződő nyelvi tervezési folyamatot mutat be erdélyi, romani–magyar–román többnyelvű gábor roma közösségekben. A folyamat kezdete a pandémia idejére tehető, amikor a személyes érintkezést korlátozó járványügyi rendelkezések miatt a kapcsolattartás online formái felértékelődtek. A gábor közösségekben ekkor született meg a jórészt romani nyelven zajló online ima (*lajvo manglimo*) rítusa, ami köré főként adventista gáborokból álló online gyakorlatközösségek szerveződtek. Az online ima a krízismenedzselés rítusaként jött létre, de a járvány után is fennmaradt, és elindult az intézményesülés útján, becsatornázódva az adventista egyházi gyakorlatba. A résztvevők köre bővült, bekapcsolódtak magyar és román lelkészek és gyülekezettagok is, a rítus egyre inkább multietnikussá és többnyelvűvé vált. Az evangelizációs eseményeken is teret nyert a romani: az imák mellett a vallásos énekek romani repertoárja is bővült, az énekszövegek heterográf írásmóddal megjelentek az imaházi kivetítőkön. Gyakori, hogy a prédikációt is roma férfiak tartják saját romani nyelvváltozatukban. Gábor roma közönségre tervezett adventista platformok is létrejöttek a Facebookon és a Youtube-on. A romani használata a vallásgyakorlás színterein meghonosodott, a roma és az interetnikus nyilvánosságban, szóban és írott formában egyaránt, új lehetőséget teremtve a romani nyelvi, etnikai és az adventista vallási identitás nyilvános reprezentációjára. A romani használati lehetőségeinek bővülése e közösségekben hozzájárulhat a romani-párú kétnyelvűségre mindenütt jellemző hatalmi egyenlőtlenségekből fakadó nyelvhasználati korlátok leküzdéséhez.

## Székely Marianna

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **A topográfiai információk feltüntetésének gyakorlata a Tiszaújlaki kistérségben a terület etnikai összetételének tükrében**

A közigazgatási reformok révén 2020-ban létrejött Tiszaújlaki kistérség földrajzi fekvését tekintve Kárpátalja nyugati részén, az ukrán–magyar határ mentén terül el. Tiszaújlak központtal tíz települést foglal magába, melyek összlakossága 14 775 fő (URL1). A magyarság számát tekintve a legutóbbi hivatalos ukrainai népszámlálás adatai alapján ezek közül négy majdnem tisztán magyarlakta település, szintén négy magyar többségű, de jelentős számú más nemzetiségű lakossággal is rendelkezik, egy a szórvány magyarság települései közé sorolható, egy pedig nem rendelkezik számottevő magyar közösséggel (Molnár & Molnár D. 2005: 83–84). Jelen kutatás azt vizsgálja, hogy a topográfiai információk feltüntetése során (főként a helység- és utcanévtáblákra vonatkozóan), a nevezett közösségen belül a feliratok nyelvezete tükrözi-e és mennyire a terület etnikai összetételét? Valamint kitér arra is, hogy az utóbbi három évben történtek-e a kistérségben helység- és utcanévváltozások, s ha igen, rámutat arra, hogy ezeket a változtatásokat mi indokolhatta.

#### **Irodalom**

Molnár, J. & Molnár, D. I. (2005). *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa.

URL1. Вилоцька громада. <https://vylocka-gromada.gov.ua/> (Letöltés ideje: 2025.09.25.)

## **Szemesi Sándor**

*Magyar Alkotmánybíróság, Magyarország*

### **Az anyanyelvhasználat jogának biztosítása a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában**

Magyarország Alaptörvényének XIX. cikke kifejezetten elismeri a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvhasználathoz való jogát. A Magyarországon zajló hatósági, bírósági eljárásokban a vonatkozó magyar eljárási törvények számos rendelkezést tartalmaznak az anyanyelv használatára vonatkozóan, ekként a jog gyakorlásának jogszabályi keretei (elvieken legalábbis) biztosítottak Magyarországon az itt élő nemzetiségek számára. Mégis, a magyar Alkotmánybíróságnak már több esetben is foglalkoznia kellett az anyanyelv használatához való jog egyes gyakorlati kérdéseivel, a látszólag egyértelműnek tűnő jogszabályi megfogalmazás ugyanis egyes egyedi helyzetekben gyakorlati problémákat eredményezett. A felmerülő problémák részben arra vonatkoztak, hogy pontosan kik (mely magyarországi nemzetiségek) jogosultak az anyanyelvük használatára a bírósági eljárásokban, míg a problémák másik része az anyanyelv használatához való jog tartalmával kapcsolatos. Az előadás keretében mindkét kérdéskör vázlatos bemutatására sor kerül, elsősorban a magyar Alkotmánybíróság, másodsorban a vonatkozó nemzetközi gyakorlat (mindenekelőtt a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája) alapulvételével.

### **A terminológiai adatbázisok mint a nyelvi akadálymentesítés eszközei**

A terminológia mint alkalmazott nyelvészeti ág alapjait a 20. század első felében fektették le (Wüster 1931), amikor még papíralapú lexikonok, szótárak léteztek csupán. A számítógépek elterjedésével megjelentek az első digitális terminológiai gyűjtemények, pl. az Európai Közösségek Bizottsága által 1975-ben létrehozott *Eurodicautom*. Párhuzamosan kezdtek el fejlődni a nemzeti terminológiai központok (pl. a kanadai Termium, 1976). A terminológiai adatbázisok a fordítástámogató szoftverek (Trados, memoQ, Déjà Vu, Wordfast stb.) megjelenésével integrálódtak a fordítási folyamatba.

Ezekre az ingyenesen hozzáférhető terminológiai adatbázisokra – mint ahogyan a nyelvre is – közjószágként tekinthetünk (vö. Grin 1996). A többnyelvű adatbázisok nemcsak azoknak jelentenek előnyt, akik a célnyelvet beszélik, hanem mindenkinek, aki használja őket. A web 2.0 korszakától kezdődően az adatbázisok szemantikus hálóként működnek. Szerepük kiterjed az AI-alapú fordítás, a gépi tanulás és a nyelvi akadálymentesítés területére. Azáltal, hogy egységesítik és rendszerezik egy-egy szakterület (domén) fogalomkészletét, s validált terminusokat tartalmaznak, biztosítják a pontos kommunikációt. Az adatbázisok elősegítik a tudásmenedzsmentet és a tudományos kommunikáció harmonizálását (vö. Fóris 2017), támogatják a közérthetőséget és a nyelvi egyenlőséget a társadalomban, miközben a nyelvi hozzáférés és inkluzivitás alapvető eszközei, s a nyelvi akadálymentesítés digitális infrastruktúráját képezik.

Előadásom célja az MTA által támogatott Terminológiastratégiai Alprogram Oktatásterminológiai projektjének ismertetésén keresztül bemutatni, hogyan támogathatja egy terminológiai adatbázis a nyelvi akadálymentesítést. A kilencnyelvű bejegyzések között található olyan országspecifikus terminusok, amelyek tipikusan egy adott országra jellemzőek, így a fogalmak között nem áll fenn teljes mértékű ekvivalencia (Szoták & Tamás 2024). Az oktatási doménhez tartozó országspecifikus példákon keresztül olyan nyelvi tervezés témakörébe tartozó problémákra hívom fel a figyelmet, mint pl. az iskolai előmenetel akadályoztatása a kisebbségek, pl. az Ausztriában élő magyar diaszpóracsoport körében (Szoták 2019).

A négyéves projekt eredményeként várhatóan elkészül egy nemzeti terminológiai adatbázis, s annak első doménjeként kidolgozásra kerül az oktatás. A közjósággént hasznosuló adatbázisnak nemcsak szakmai, de társadalmi és nyelvpolitikai haszna is lesz, köztük a nyelvi egyenlőség és az akadálymentesítés.

## Irodalom

- Fóris, Á. (2017). A magyar terminológia-politikáról és -stratégiáról. In A. Benő, E. Gúti, D. Juhász, Sz. Szoták, E. Terbe, & A. Trócsányi (Eds.), *Tudományköziség és magyarságtudomány a nyelvi dimenziók tükrében: A VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Pécs, 2016) három szimpóziumának előadásai* (pp. 120–128). Törökbálint: Termini Egyesület.
- Grin, F. (1996). Economic approaches to language and language planning: An introduction. *International Journal of the Sociology of Language*, 121, 1–16.
- Szoták, Sz. (2019). Értjük egymást? Oktatásterminológiai különbségek a magyar–magyar kommunikációban. In Sz. Szoták (Ed.), *Diszciplínák találkozása – nyelvi közvetítés a 21. században* (pp. 247–259). Budapest: OFFI Zrt.
- Szoták, Sz., & Tamás, D. M. (2024). Egy készülő oktatásterminológiai adatbázis módszertani elvei. In J. Baukó & K. Presinszky (Eds.), *Egyszerű és szervezett nyelvi menedzselés kétnyelvű környezetben* (pp. 7–27). Nyitra–Törökbálint: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat.
- Wüster, E. (1931). *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik: Die terminologische Arbeit, ihre Ziele, Methoden und ihre Ergebnisse*. Berlin: Springer Verlag.

## Szoták Szilvia

*Budapesti Metropolitan Egyetem, Magyarország*

### **Gazdasági nyelvi tájkép és nyelvi akadálymentesítés kisebbségi városi terekben: a pécsi horvátok és az eszéki magyarok példája**

A világ legtöbb országát és városát nyelvi és etnikai sokszínűség jellemzi. A nyelvi diverzitás jelenthet anyanyelvi beszélőket (amikor többségi és kisebbségi csoportok élnek együtt), s jelenthet tanult többnyelvűséget. A nyelvek élete soha nem független a beszélőiktől, akik adaptív válaszokat adnak a társadalmi és gazdasági változásokra, így a nyelvcseré folyamatában fontos szerepet játszanak a gazdasági tényezők (Mufwene 2002). Nem lehet egy nyelvet úgy megmenteni, hogy ne mentenénk meg a beszélőt és a piacot, vagyis a termelők/fogyasztók termelésének politikai és társadalmi feltételeit (Bourdieu 1991: 57).

A szociolingvisztika egyik legújabb területe, a nyelvitájkép-kutatás is vizsgálja kisebbségi környezetben a gazdaság hatását a térben található feliratok nyelvére vonatkozóan, így az utóbbi pár évben több kutató jutott arra a következtetésre, hogy a gazdaság pozitívan hathat a kisebbségi nyelvek presztízsére (Szoták 2016), s a városi térben található táblák elősegítik a nyelvi akadálymentesítést. A kisebbségi csoportok akár hídszerepet is betölthetnek a gazdasági kapcsolatokban, erősítve ezzel saját csoportjuk pozícióját.

Kutatásunk középpontjában a pécsi horvát és az eszéki magyar közösség láthatósága, nyelvhasználati stratégiái állnak a gazdasági és közéleti színtereken. A vizsgálat során feltártuk, hogy megjelennek-e a kisebbségi nyelvek a közterületi feliratokon, az üzletek elnevezésében, illetve milyen mértékben valósul meg a nyelvi hozzáférhetőség. A nyelvi akadálymentesítés itt nem csupán technikai kérdés, hanem a nyelvi egyenlőség és társadalmi inklúzió eszköze. Kutatásunk során kvalitatív megfigyelésekkel és fotódokumentáció gyűjtésével elemeztük szinkrón és diakrón is a táblákat.

Azt feltételeztük, hogy a határhelyzet, és a két határközeli városi tér előnyöket jelent a kétnyelvűség, a turizmus és a gazdaság vonatkozásában, s ez a városi térben fellelhető feliratokban is látható lesz. Hipotézisünk szerint Pécsen a horvát nyelv kulturális szimbólumként, Eszéken a magyar inkább pragmatikus kommunikációs eszközként jelenik meg. A nyelvi tájkép így a társadalmi befogadás fokmérőjeként is értelmezhető.

## Irodalom

- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power: The economy of linguistic exchanges*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mufwene, S. (2002). Colonisation, globalisation, and the future of languages in the twenty-first century. *MOST Journal on Multicultural Societies*, 4(2).
- Szoták, Sz. (2017). Gondolatok nyelv és gazdaság viszonyáról. In A. Gróf, A. Kolláth, & Sz. Szoták (Eds.), *Szélrózsa* (pp. 72–83). Budapest: Termini Egyesület.

## **Tarpai Zsuzsanna**

*Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Magyarország*

### **Az állampolgárság és a nyelvtudás kapcsolata a magyar és az ukrán jogrendben**

A különböző államok eltérő módon szabályozzák a honosítás kérdését, nevezetesen, hogy milyen feltételeknek szükséges megfelelnie azon személynek, aki állampolgárságért folyamodik egy adott országban. A magyar és az ukrán jogszabályi követelmények számos hasonlóságot mutatnak ezen a téren. Az egyszerűsített honosítási eljárás bevezetése nyomán konkrét gyakorlat alakult ki a magyar nyelvtudás szintjének felmérésére. Ugyanakkor a vonatkozó ukrán szabályozásban is számos változás következett be az elmúlt években, melynek alapját az ukrán nyelv alkalmazhatóságának növelésére tett erőfeszítések képezik. Jogi és társadalompolitikai megközelítésben egyaránt új helyzetet teremt a többes állampolgárság intézményének bevezetése Ukrajnában, ami szintén számos ponton kapcsolódik az állampolgárság és a nyelvtudás kapcsolatához.

## **Tódor Erika-Mária**

*Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Románia*

### **A nyelvi attitűd alakulása romániai magyar diákok körében**

Előadásom kulcsfogalma a nyelvi attitűd, mely lényegében a nyelvvel, nyelvváltozattal vagy nyelvi regiszterrel szemben kialakult értékelő viszonyulások összegzése, melyek megismerő (kognitív), értékelő és akarati (Kiss 1995; Dörnyei et al. 2006; Feng et al. 2025) kötődésekben követhetők nyomon. Kutatásomban a romániai magyar iskolások nyelvi attitűdjét és nyelvi ismereteit vizsgáltam. Az adatfelvétel 2025-ben zajlott, és elsősorban az elemi osztályos tanulók véleményére összpontosított. Ezeket az eredményeket egy korábbi, 2023–2024-ben végzett attitűdvizsgálattal vetem össze, amely a végzős diákok nyelvi viszonyulásaira irányult. A két vizsgálat közös vonása, hogy mindkettőben azt figyeljük, hogyan viszonyulnak a diákok az anyanyelvjárásukhoz, illetve tágabban az anyanyelvükhöz képest „nem anyanyelvként” (Tolcsvai 2015: 121) elsajátított nyelvekhez – esetünkben a románhoz és az angolhoz. A fő kérdés tehát az, hogy a személyiségfejlődés különböző szakaszaiban milyen változások figyelhetők meg a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdökben, és hogyan rendeződnek át ezek a viszonyulások az évek során.

## **Uhrin Erzsébet**

*Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Magyarország*

### **Adalékok a magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatához**

Az előadásban a nemzetiségi törvény nyelvhasználatra vonatkozó passzusainak ismertetése után arra keresem a választ, mennyire van jelen napjainkban a szlovák nyelv Magyarországon a közéletben. A kérdést tágabb értelmezésben közelítem meg, vizsgálom a szlovák nemzetiség politikai, társadalmi és közösségi életének nyelvhasználatát, különös tekintettel a szlovák önkormányzatok szóbeli és írásbeli kommunikációjára. A kutatásban alkalmazott módszerek: résztvevő megfigyelés, szociolingvisztikai kérdőív, interjú és dokumentumelemzés. A vizsgálat várható eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy egyre kevesebbszer használatos Magyarországon a szlovák nyelv a hétköznapi, mindennapi életben, a hivatalos ügyintézés, egészségügy területén. A magánszférával ellentétben a nyelvhasználat közösségi színterei viszont rendszeresebben és jobban funkcionálnak. A nemzetiségi önkormányzatok ülései azonban változatlanul magyar nyelven zajlanak.

## Vančo Ildikó

*Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Szlovákia*

### **Nyelvi jogok és gyakorlatok: a kisebbségi nyelvek helyzete Szlovákiában**

Előadásomban a nyelvi jogok és a tényleges nyelvhasználati gyakorlatok metszetében vizsgálom a kisebbségi nyelv helyzetét Szlovákiában, külön kiemelve a magyar közösség nyelvhasználati jogait. Szlovákiában a magyar nemzetiségűek alkotják a legnagyobb kisebbségi csoportot, a 2021-es népszámlálás adatai alapján 422 065 személy vallotta magát magyar nemzetiségűnek. A 2021-es népszámlálás során nyílt először lehetőség arra, hogy a megkérdezettek második állampolgárságot is bejelöljenek, ennek alapján további 34 089-en jelölték meg második nemzetiségként. Anyanyelvüknek 462 175-en vallották a magyar nyelvet. A magyar nemzeti kisebbség tagjai még napjainkban is több száz településen alkotnak többség az ország déli részén hosszan elhúzódó, nyugat-kelet irányú sávján belül. Előadásom kiindulópontja, hogy a jogszabályi keretek és nemzetközi kötelezettségvállalások – bármennyire is részletesek – önmagukban nem garantálják a jogok érvényesülését: a „de jure” elismerést sok esetben nem követi „de facto” használhatóság. Előadásom célja ezért kettős: egyrészt feltérképezi, hogy a kisebbségi nyelv intézményes használatának formális feltételei miként fordíthatók át kiszámítható, ténylegesen hozzáférhető lehetőséggé; másrészt azonosítja azokat a mechanizmusokat, amelyek elősegítik vagy éppen gátolják a kétnyelvű gyakorlatok rutinszerű működését pl. a közigazgatásban, oktatásban, igazságszolgáltatásban vagy a médiában.

Andrássy György osztályozási rendszere alapján (Andrássy 1998) Szlovákia a B-típusú államok közé sorolható. Az államban használt nyelvek jogi szempontból aszimmetrikus hierarchiát mutatnak, a hivatalos nyelv (az államnyelv) a többséget alkotó nemzet nyelve, a kisebbségi nyelvekkel szemben elsőbbséget élvez. A kisebbségi nyelvek használata jogilag szabályozott és nincs hivatalos státuszuk. Előadásom a nyelvi jogok, a nyelvi igazságosság és a hozzáférés-alapú nyelvpolitika fogalmi keretére épül, és különbséget tesz a jogosultság, az intézményi lehetőségek és az egyéni felhasználók dimenziói között.

A nyelvi jogok fogalma alatt olyan emberi és kisebbségi jogok összességét értem, amelyek biztosítják, hogy valaki a saját nyelvét – többek között az anyanyelvét vagy a jelnyelvet – szabadon használhassa, megtanulhassa és intézményesen is

hozzáférjen anélkül, hogy ezért hátrány érne. A nyelvi jog magába foglalja az egyéni jogokat, ide tartozik többek között a nyelv alapú diszkrimináció tilalma, a nyelvhasználathoz való jog a magán- és közéletben, a tolmácsoláshoz való jog a jogi eljárásokban, vagy a névviselés (személy- és helynevek) megválasztásának lehetősége a kisebbségi nyelv által használatos formában.

A nyelvi jogok másik nagy csoportja a közösségi/kollektív jogok, esetünkben a kisebbségi nyelv intézményes használata az oktatásban, kulturális és média intézményekben, az önkormányzati és közigazgatási ügyintézés nyelvi körét, saköztreken megjelenő feliratok kisebbségi nyelvű használatát.

Pozitív esetben a kisebbségi nyelvi jogok meghatározásának célja, hogy senkit ne érjen hátrány a nyelve miatt, és hogy a nyelvi közösségek reális lehetőséget kapjanak nyelvük és azon keresztül kultúrájuk átörökítésére és közéleti használatára. Az állam nem korlátozhatja önkényesen anyelvhazsnálatot és esélyt kell teremtenie akisebbségi nyelvhasználat mind szélesebb nyelvhasználati körének biztosítására, ide értve többek között a kisebbségi oktatás, a kétnyelvű ügyintézés és a közszolgáltatások elérhetőségének területét.

A nyelvi jogoknak alapelveként az egyenlő bánásmód és arányosság elvéből kell kiindulnia. Ennek alapján beszélünk személyi elvről (a jog a személyt követi) és területi elvről (a jogok ott erősebbek, ahol a közösség számottevő).

A nyelvi jogok szabályozásának alapvetően két nagy területe van, a nemzetközi és a honi szabályozások. Nemzetközi szinten Szlovákia elfogadta a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezményt (ratifikálva 1995-ben; hatályba lépett 1998-ban) (ehhez lásd URL1) és 2001-ben ratifikálta az Európai Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartáját. Honi szinten az alkotmány, az államnyelv törvény, a kisebbségi nyelvhasználati törvény szabályozza a többségi és a kisebbségi nyelvhasználatot.

Előadásomban röviden ismertetem a szlovákiai kisebbségi nyelvhasználat jogi lehetőségeit és gyakorlatát, kitérve a vonatkozó törvényekre, a végrehajtási rendeletekre valamint az ombudsmani és nemzetközi monitoring jelentésekre. A top-down szabályozást és a bottom-up nyelvhasználati helyzetet figyelembe véve elemzem a jelenlegi szlovákiai „de jure–de facto” nyelvhasználati lehetőségeket. Javaslatot teszek a „nyelvi jogokból nyelvi hozzáférés” elvének alkalmazására, melynek során a hangsúly a használhatóságon, a kiszámíthatóságon és a méltányos elérhetőségen van. Vázzolom a közösségi szinten támogatandó civil nyelvmenedzsment és a „co-design” alapú jelzésrendszer lehetőségeit, felhívva arra a figyelmet, hogy a nyelvi jogok és alkalmazásuk közötti rés nem csupán joghézag, hanem szervezési és kompetencia-kérdés is. Mindezek alapján arra szeretném felhívni a figyelmet,

hogy a jogszabályi háttérrel is figyelembe véve a kétnyelvű ökológia akkor marad stabil, ha a kisebbségi nyelvhasználat különböző nyelvhasználati színtereken való működését egyszerű, előre jelezhető, visszacsatolásra épülő mechanizmusok működtetik.

## Irodalom

- Andrássy, Gy. (1998). *Nyelvi jogok: A modern állam nyelvi jogának alapvető kérdései, különös tekintettel Európára és az európai integrációra*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem.
- Council of Europe (1992). *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája* [European Charter for Regional or Minority Languages]. <https://rm.coe.int/ecrml-educational-toolkit-hu/16809a43cb>
- Council of Europe (1995). *Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény* [Framework Convention for the Protection of National Minorities]. <https://rm.coe.int/16800c10cf>
- Szabómihály, G. (2017). A magyar nyelv használata a közigazgatásban a Magyarországgal szomszédos országokban. In G. Tolcsvai Nagy (Ed.), *A magyar nyelv jelene és jövője* (pp. 299–320). Budapest: Gondolat Kiadó.
- URL1. Country-specific monitoring of the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. <https://www.coe.int/en/web/minorities/country-specific-monitoring>

## Váradi Krisztián

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna;*

*Pannon Egyetem, Magyarország*

### **A többnyelvűség jelenléte a kárpátaljai magyar iskolák nyelvi tájképében**

Az iskolai nyelvitájkép-kutatás módszerével feltérképezhető a többségi, kisebbségi és idegen nyelvek helyzete az olyan többnyelvű térségekben, mint Kárpátalja. Kutatásunk során magyar tannyelvű oktatási intézmények nyelvi tájképét térképeztük fel Beregszászban, Mezőkaszonyban, Tiszabökényben, Nagyberegen, Nagydobronyban, Tiszapéterfalván, Salánkon, Tiszaújlakon és Munkácson. A vizsgált intézmények között egyaránt szerepeltek állami és magánintézmények, valamint az óvodai neveléstől a felsőoktatásig minden oktatási szint képviseltette magát. A vizsgálat eredményeként több mint 1800 nyelvi jelet adatoltunk és 175 percnyi interjút készítettünk a tanintézmények vezetőivel, valamint a kistérségek oktatási osztályainak vezetőivel.

Eredményeink többek között rávilágítanak arra, hogy milyen szerepet tölt be a magyar és az ukrán nyelv az alulról felfelé, illetve a fentről lefelé irányuló nyelvi tájképben; hogyan jelenik meg az orosz–ukrán háború hatása a kisebbségi intézményekben; milyen rejtett tantervek révén próbálják formálni a fiatalok nemzeti öntudatát; valamint milyen különbségek mutatkoznak az állami és magániskolák nyelvi tájképében. Összességében elmondható, hogy a vizsgált intézményekben az ukrán–magyar kétnyelvűség volt a leginkább jellemző, ugyanakkor a magyar nyelv dominanciája inkább az alulról felfelé irányuló nyelvitájkép-elemeken érvényesült. Emellett az állami intézmények vezetői különböző rejtett eszközökkel igyekeznek erősíteni a magyar nemzeti öntudatot, míg a magánintézmények ezen a téren jóval nagyobb szabadságot élveznek. Fontos következtetés, hogy sok helyen nem használják ki a kisebbségi törvény által nyújtott lehetőségeket.

*A Határokon átnyúló nyelvi akadálymentesítés a közéletben* című projekt keretében sikerült beazonosítanunk a legproblematisabb nyelvhasználati kérdéseket a kisebbségi iskolákban, valamint megoldási javaslatokat tudtunk nyújtani a felmerülő problémákra.

## A nyelvi tervezés és a rejtett tantervek megnyilvánulása az iskolai nyelvi tájképben

Az iskolai nyelvitájkép-kutatás módszere kiválóan alkalmas arra, hogy betekintést nyújtson a többségi, kisebbségi és idegen nyelvek viszonyába a többnyelvű térségekben (Váradi 2025). Szűkebb értelemben véve akár egy-egy oktatási intézmény nyelvpolitikáját és rejtett tantervét is feltárhatjuk a falakon megjelenő kiírások, táblák, dekorációk, szimbólumok és feliratok elemzésével. Kutatásunkban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem példáján keresztül szeretnénk bemutatni, hogy egy magán oktatási intézmény milyen eszközökkel tudja támogatni a többnyelvűség megőrzését és kialakítását a háborús Ukrajnában. Longitudinális megközelítésben 2024 április és 2025 szeptembere között vizsgáltuk a Rákóczi Egyetem nyelvi tájképét, amely időszak alatt több mint hatszáz nyelvitájkép-elemet gyűjtöttünk. Az adatolt jelzéseket az alulról felfelé és a fentről lefelé irányuló nyelvpolitikai szabályozás szerint csoportosítottuk (Ben-Rafael et al. 2006). Elemzésünkben rávilágítunk a Rákóczi Egyetem rejtett tantervére, intézményi nyelvpolitikájára és nyelvtervezési céljaira az iskolai nyelvi tájkép vizsgálatán keresztül, továbbá megvizsgáljuk, hogy az ukrajnai jogszabályok milyen lehetőségeket biztosítanak a magánintézmények számára saját nyelvpolitikai irányvonaluk kialakítására.

### Irodalom

- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H. & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. In D. Gorter (Ed.), *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism* (pp. 7–30). Bristol: Multilingual Matters.
- Váradi, K. (2025). Az iskolai nyelvitájkép-kutatások elméleti és módszertani háttere. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 4(3), 87–125. <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2025-3-87-125>

## Váradi Natália

*II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Ukrajna*

### **Best practices of linguistic accessibility in Transcarpathia: The social significance and public relevance of István Kótyuk's language accessibility courses**

Linguistic accessibility is an extremely important tool for promoting social equality, inclusion, and equal opportunities. It indicates that a society respects its members, acknowledges their differences, and takes into account their communication needs. Its main objective is to ensure that everyone – regardless of their linguistic or cultural background – can access public interest information across different areas of social life. Linguistic accessibility is of particular significance in Transcarpathia, where communities of different nationalities and native languages live together. In such a social environment, linguistic diversity is a value, but also a challenge that requires appropriate handling in the interest of equality and social cooperation. When communication between different ethnic groups runs smoothly, fewer misunderstandings and tensions arise, and mutual respect and trust can grow.

Since 2002, the Adult Education Center has been operating at the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, organizing numerous language courses each academic year. In March 2016, the College launched a language education program across Transcarpathia, which initially focused on Hungarian, and in 2019 was expanded to include Ukrainian. Hungarian as a foreign language courses were held over seven years in 82 settlements, while Ukrainian language courses took place over four years in 32 settlements, up until November 2022. A total of 30,743 people participated in the Hungarian courses, and following successful exams, 18,765 individuals received language proficiency certificates. In the Ukrainian as a foreign language courses, 3,150 participants took part, of whom 2,318 were awarded bilingual (Ukrainian–Hungarian) certificates.

Although the Russo–Ukrainian war temporarily interrupted the implementation of the courses, between August 12 and September 6, 2025, registration reopened, and a total of 1,823 individuals signed up for the István Kótyuk linguistic accessibility courses. The distribution of participants was as follows:

- Hungarian language: 1,117 participants, 101 groups, 62 instructors, across 32 settlements and 40 locations;

- Ukrainian language: 706 participants, 65 groups, 26 instructors, across 8 settlements and 13 locations.

The primary mission of the initiative is to foster more effective communication between Hungarian and Ukrainian native speakers in Transcarpathia, where the two languages and cultures have been closely intertwined for centuries. Bilingualism here is not merely a linguistic feature but an integral part of everyday life, directly influencing education, access to public services, and community cohabitation.

The 100-hour, practice-oriented curriculum developed by the College's educators prepares participants to face the linguistic challenges of everyday life. Students learn essential communication phrases, expand their vocabulary, and gain insight into the other linguistic and cultural environment. As a result, not only do their language skills improve, but mutual understanding and acceptance are also strengthened.

The courses are taught by native and bilingual teachers who ensure linguistic accuracy and a smooth learning process. Their preparedness was further supported by a professional development training held at the College on August 12–13, 2025, led by Dr. Katalin Pelcz, Hungarian language program director at the International Education Center of the University of Pécs and co-author of the MagyarOK textbook series.

The goal of linguistic accessibility goes far beyond language teaching. The program contributes to social inclusion, the creation of equal opportunities, and the strengthening of community cohesion. Breaking down communication barriers reduces tensions caused by misunderstandings and increases trust among communities with different ethnic and linguistic backgrounds. The linguistic and cultural diversity of Transcarpathia is a value which, with the right support and programming, can become the foundation for the region's social stability and cooperation. The István Kótyuk linguistic accessibility courses are of key importance in this process.

The language courses are free of charge, as the project is supported by the Government of Hungary, the State Secretariat for National Policy of the Prime Minister's Office, and the Bethlen Gábor Fund Management Ltd.

### **A nyelvi tájkép digitális dimenziói Kárpátalján: az online többnyelvűség és nyelvi hozzáférés vizsgálata**

A nyelvi tájkép fogalma napjainkban túlmutat a fizikai környezetben megjelenő feliratokon, táblákon és vizuális üzeneteken: a digitális tér ugyancsak a nyelvhasználat egyik legdinamikusabban változó színterévé vált. Jelen kutatás a *Határokon átnyúló nyelvi akadálymentesítés* (HUSKROUA/23/S/3.1/011) című projekt keretében valósult meg, amelynek célja a többnyelvű kommunikáció lehetőségeinek feltárása és a nyelvi hozzáférhetőség elősegítése a határ menti régiókban.

A vizsgálat három társadalmi szférára – a civil szervezetekre, a közigazgatásra és a gazdasági élet szereplőire – terjedt ki, különös tekintettel arra, miként valósul meg bennük a nyelvi akadálymentesítés az online környezetben. Az online nyelvi tájkép elemzése lehetőséget adott annak feltérképezésére, milyen mértékben és milyen formákban jelenik meg a kisebbségi nyelvhasználat a digitális felületeken, valamint hogy a különböző intézményi és közösségi szereplők milyen nyelvi stratégiákat alkalmaznak a láthatóság és a hozzáférés biztosítására.

Kárpátalja multikulturális térsége különösen érzékeny terepe e vizsgálatnak, hiszen a nyelvhasználat itt nem csupán kommunikációs eszköz, hanem az identitás és a kulturális önmeghatározás kérdése is. Az online térben megfigyelhető többnyelvű gyakorlatok azt mutatják, hogy a kisebbségi nyelvek láthatósága továbbra is korlátozott, ugyanakkor fokozatosan növekszik az intézmények és közösségek tudatos nyelvhasználata.

A kutatás módszertani alapját a nyelvi tájkép digitális dimenzióit vizsgáló korábbi nemzetközi és hazai tanulmányok (pl. Kelly-Holmes 2019; Biró 2022) képezték, amelyek rámutatnak, hogy a vizuális és online nyelvhasználat elemzése kulcsfontosságú a többnyelvűség társadalmi megértésében. Az eredmények megerősítik, hogy az online nyelvi tájkép vizsgálata nem csupán leíró jellegű feladat, hanem a nyelvi akadálymentesítés egyik legfontosabb indikátora is, amely segíti a regionális együttműködést és a digitális nyelvi hozzáférés fejlesztését Kárpátalján.

## Irodalom

- Biró, E. (2022). Kisvállalkozások online nyelvi tájképe: kétnyelvűség, többnyelvűség a piacon. In Z. Karmacs, A. Márku & R. Máté (szerk.), *A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben* (pp. 52–67). Termini Egyesület.
- Kelly-Holmes, H. (2019). Multilingualism and technology: A review of developments in digital communication from monolingualism to idiolingualism. *Annual Review of Applied Linguistics*, 24–39.

## **Zékány Krisztina**

*Ungvári Nemzeti Egyetem, Ukrajna;  
Magyarságkutató Intézet, Magyarország*

### **A hatékony nyelvi felkészítéstől az interkulturális kompetenciáig többszövegű környezetben. A magyar–angol–ukrán tolmács- képzésről az Ungvári Nemzeti Egyetemen**

Az előadás az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszékén 2019 óta működő magyar–angol–ukrán tolmácsképzést mutatja be. A program egyik fő célja, hogy különböző anyanyelvű hallgatók számára különböző módszerekkel tegye elsajátíthatóvá a magyar nyelvet, valamint biztosítsa a magas szintű nyelvi és kommunikációs készségek kialakítását. A képzés nem csupán a nyelvi kompetencia fejlesztésére összpontosít, hanem hangsúlyt fektet a kulturális háttér ismeretének átadására is, hiszen a tolmácsolás során a kulturális közvetítés kiemelt jelentőséggel bír. Az előadásban bemutatásra kerülnek azok a tanulószervezési megoldások és gyakorlati feladatok, amelyek az elmúlt években különösen hatékonyak bizonyultak a hallgatók nyelvi fejlődése és szakmai felkészülése szempontjából. A példák jól illusztrálják, hogyan lehet a többszövegű környezet kihívásait előnyként hasznosítani, és hogyan járul hozzá a képzés a hallgatók szakmai mobilitásának, valamint interkulturális kompetenciájának megerősítéséhez.

## Szervezőbizottság

**Csernicskó István** (a humán tudományok doktora, professzor; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, professzor, rektor; Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, szakmai tanácsadó; Pannon Egyetem, egyetemi tanár)

**Hires-László Kornélia** (PhD; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, docens; Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, intézetvezető, tudományos főmunkatárs)

**Lőrinc Ingrid** (Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, tudományos munkatárs; Debreceni Egyetem, PhD-hallgató)

**Máté Réka** (PhD; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, docens; Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, tudományos munkatárs)

**Váradi Krisztián** (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, oktató; Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, tudományos munkatárs; Pannon Egyetem, PhD-hallgató)

**Vig Adrienn** (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, MA-hallgató; Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, gyakornok)

A konferencia szervezését és a kötet elkészítését a *Language APL – Cross-Border Language Accessibility in Public Life* című projekt (HUSKROUA/23/S/3.1/011) keretében valósítottuk meg.

## Partnereink



**Interreg**



Co-funded by  
the European Union

**NEXT** Hungary – Slovakia – Romania – Ukraine